

MEĐUNARODNI MONETARNI FOND

REPUBLIKA HRVATSKA

Procjena stabilnosti financijskog sustava – ažurirana verzija

Pripremili Sektor za monetarnu politiku i tržišta kapitala i Sektor za Europu

Odobrili Jaime Caruana i Michael Deppler

18. travnja 2008.

Ova Ažurirana verzija procjene stabilnosti financijskog sustava (engl. *Financial System Stability Assessment*, FSSA) zasniva se na zajedničkom radu misije MMF-a i Svjetske banke za Ažuriranu verziju Programa procjene financijskog sektora (engl. *Financial Sector Assessment Program*, FSAP) koja je posjetila Zagreb u razdoblju od 25. listopada do 7. studenoga 2007.

Tim Ažurirane verzije FSAP-a predvodili su gospoda Ćinci Ötker-Robe (voditelj misije, MMF/MCM) i John Pollner (zamjenik voditelja misije, Svjetska banka), a članovi tima bili su Inutu Lukonga i Vassili Prokopenko (oboje iz MMF-a/MCM-a), David Moore (MMF/EUR), Laura Ard, Kamil Borowik, Nagavalli Annamali (iz HQ), te Dimitri Vittas (svi iz Svjetske banke), Martin Andersson (bivši zaposlenik Švedske narodne banke), Michael Boss (Austrijska narodna banka), Joerg Genner (njemačko nadležno tijelo za superviziju financijskog sektora, BaFin) i Peter Phelan (bivši zaposlenik nadležnog tijela za financijske usluge Ujedinjenog Kraljevstva). Misija za Ažuriranu verziju FSAP-a preklapala se i usko je surađivala s misijom Europske komisije za stručnu ocjenu financijskog sektora (engl. *Financial Sector Peer Assessment*). Misija je izvršno surađivala s hrvatskim nadležnim tijelima i od njih dobila potporu. Glavni zaključci Ažurirane verzije FSAP-a su:

- Financijsko posredovanje u Hrvatskoj nastavlja se produbljivati. Od FSAP-a iz 2002. značajan je napredak ostvaren u jačanju regulatornog i supervizorskog okvira. Iako su pokazatelji financijskog zdravlja općenito povoljni, rizici su se povećali zbog brzog rasta kredita banaka, koji se doduše usporava, te pogoršanja vanjskih neravnoteža.
- Administrativne mjere koje su nadležna tijela donijela u razdoblju od početka 21. stoljeća pridonijele su usporavanju rasta kredita banaka privatnom sektoru. Potrebno je pažljivo isplanirati strategiju za postupno ukidanje tih mjera kako bi se eliminirale njihove negativne nuspojave uz istodobno zadržavanje financijske stabilnosti.
- Nebankarske financijske institucije ubrzano se razvijaju te se njihova sistemska važnost povećala od procjene FSAP-a iz 2002. Tržište vrijednosnih papira također se ubrzano razvija posljednjih godina, ali mu nedostaje likvidnost, a cijene vlasničkih vrijednosnih papira bilježe značajnu volatilnost. Međusektorske izloženosti riziku i vlasničke veze zahtijevaju tijesnu suradnju između odgovarajućih supervizorskih tijela te pomno praćenje rizika u grupama banaka.

Glavni autori ovog izvješća su Ćinci Ötker-Robe i Vassili Prokopenko, a u njegovoj su izradi sudjelovali i ostali članovi tima Ažurirane verzije FSAP-a.

Cilj FSAP-a jest procijeniti stabilnosti financijskog sustava kao cjeline, a ne procijeniti stabilnost pojedinih institucija. FSAP je osmišljen kao pomoć zemljama u utvrđivanju i uklanjanju slabosti u strukturi njihovih financijskih sektora čime se povećava njihova otpornost na makroekonomske šokove i širenje prekograničnih zaraza. FSAP ne obuhvaća rizike koji su specifični za pojedine institucije, kao što su primjerice kvaliteta aktive, operativni ili pravni rizik odnosno prijevara.

Sadržaj

Kratice

Informativni sažetak

I. Prikaz stanja

II. Izvori potencijalnog rizika za financijsku stabilnost

A. Makrofinancijska situacija

III. Procjena stabilnosti financijskog sustava

A. Bankarski sektor

B. Nebankarski financijski sektor i međusektorska kretanja i rizici

Tržišta kapitala

Mirovinski sektor

Sektor osiguranja

Sektor lizinga

IV. Umanjenje rizika: Regulatorna i supervizorska pitanja

A. Mjere za rješavanje pitanja brzog rasta kredita i rizika

B. Regulativa i nadzor banaka

C. Regulativa i nadzor nebankarskog financijskog sustava

V. Upravljanje likvidnošću sustava i planiranje za slučaj nepredviđenih okolnosti

A. Upravljanje likvidnošću sustava

B. Planiranje za slučaj nepredviđenih okolnosti

Zajmodavac u krajnjoj nuždi

Rješavanje problema u bankama i osiguranje štednih uloga

Pripremljenost za krizne situacije

C. Institucionalni i pravni okvir za bankovno posredovanje

Tablice

1. Preporučeni prioriteti

2. Hrvatska: Pokazatelji financijskog zdravlja, 2002.-2007.

3. Sažetak rezultata testiranja na stres prema alternativnim scenarijima

4. Hrvatska: Mjere za rješavanje pitanja rasta kredita

5. Hrvatska: Pristupi za primjenu Basela II

Slike

1. Zemlje srednje i jugoistočne Europe: Pokazatelji rasta kredita

2. Hrvatska: Makroekonomski rizici povezani s rastom kredita

3. Hrvatska: Odabrani pokazatelji financijskog tržišta

4. Hrvatska: Bonitetni rizici povezani s rastom kredita

5. Hrvatska izloženost glavnim matičnim državama banaka majki

6. Odabrane europske zemlje s tržištima u nastajanju: Pokazatelji financijskog zdravlja

7. Europa: Usporedba veličina bankarskih sektora

8. Hrvatska: Izloženost banaka nebankarskim financijskim institucijama

Okviri

1. Učinci HNB-ovih mjera za rješavanje pitanja brzog rasta kredita

Prilozi

I. Glavne preporuke iz Ažurirane verzije FSAP-a

- II. Napredak u provedbi preporuka FSAP-a iz 2002.
- III. Struktura hrvatskog financijskog sustava
- IV. Testiranja na stres: Pregled šokova i rezultata

Tablice u prilogima

- 6. Hrvatska: Struktura financijskog sektora, 2003.-2007.
- 7. Hrvatska: Rejtingi najvećih banaka, 2007.
- 8. Hrvatska: Raznovrsno testiranje na stres
- 9. Hrvatska: Rezultati testiranja na stres za koeficijente likvidnosti

Dodatak

- I. Sažetak procjene poštivanja Baselskih osnovnih načela djelotvorne supervizije banaka

Tablice u dodatku

- 10. Sažeti prikaz usklađenosti s Baselskim osnovnim načelima – ROSC
- 11. Preporučeni plan aktivnosti za poboljšanje usklađenosti s Baselskim osnovnim načelima

KRATICE

AMA	napredni pristup
BDP	bruto domaći proizvod
BON	Baselska osnovna načela djelotvorne supervizije banaka
CAEL	kapital, kvaliteta aktive, zarada i likvidnost
CAMELS	adekvatnost kapitala, kvaliteta aktive, stabilnost uprave, zarada i profitabilnost, likvidnost i osjetljivost na tržišni rizik
CAR	stopa adekvatnosti kapitala
CROSEC	Hrvatska komisija za vrijednosne papire
DAB	Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka
EK	Europska komisija
EMBI	Indeks obveznica na tržištima u nastajanju
EU	Europska unija
FSAP	Program procjene financijskog sektora
FSSA	Procjena stabilnosti financijskog sustava
FX LAR	stopa minimalno potrebnih deviznih potraživanja
GOP	granična obvezna pričuva
HANFA	Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga
HNB	Hrvatska narodna banka
IOSCO	Međunarodna organizacija komisija za vrijednosne papire
IRB	pristup zasnovan na internim rejting sustavima
MCM	Sektor za monetarnu politiku i tržišta kapitala
MF	Ministarstvo financija
ON	osnovno načelo
ROSC	Izvješće o poštivanju standarda i kodeksa
SA	standardizirani pristup
SDA	Središnja depozitarna agencija
ZHNB	Zakon o HNB-u
ZOB	Zakon o bankama

INFORMATIVNI SAŽETAK

Hrvatski financijski sektor značajno se razvio u razdoblju od procjene FSAP-a iz 2002. I banke i nebankarske financijske institucije ubrzano su rasle, potpomognute dobrim makroekonomskim rezultatima, a regulatorni i supervizorski okvir ojačan je i za banke i za nebankarske financijske institucije. Infrastruktura financijskog sektora poboljšana je i usklađena s direktivama Europske unije (EU) koje se odnose na bankarski sustav u kojemu prevladavaju banke u stranom vlasništvu.

Financijski sektor i dalje je načelno zdrav, ali su se pojavila nova područja ranjivosti. Profitabilnost banaka i dalje je zadovoljavajuća, a adekvatnost kapitala i kvaliteta aktive trenutačno su na dobrim razinama. Međutim, ubrzani rast kredita pratile su značajna vanjska neravnoteža i rastuće cijene imovine. S obzirom na to da je većina kredita ugovorena uz promjenjive kamatne stope i vezana uz strane valute, te da su banke ovisne o inozemnom financiranju, sustav je izložen kamatno i valutno induciranom kreditnom riziku, riziku prekogranične zaraze i promjenama u raspoloženju na tržištu. U takvom bi okružju bilo dobro da postoji veća kapitalna zaštita, posebice za najranjivije banke.

Hrvatska nadležna tijela aktivno su radila na rješavanju makroekonomskih i financijskih ranjivosti povezanih s brzim rastom kredita. S obzirom na politiku čvrstog upravljanja tečajem kojoj je cilj održati kunu stabilnom i s obzirom na nedovoljnu potporu fiskalne politike, Hrvatska narodna banka (HNB) pribjegavala je administrativnim mjerama kako bi obuzdala rast kredita i inozemni dug. Hrvatska nadležna tijela također su poduzela supervizorske i bonitetne mjere kako bi ojačala otpornost banaka i ograničila makrofinancijske ranjivosti, uspostavila registar obveznika po kreditima, stavila sektor lizinga pod nadzor nebankarske regulatorne agencije – HANFA-e, te radila na poboljšanju komunikacije s bankama.

Ovim bonitetnim i drugim mjerama ostvaren je određeni uspjeh. Kao odraz rastućih kamatnih stopa u eurozoni, smanjen je udio kredita vezanih uz strane valute. Banke su smanjile svoje zaduživanje u inozemstvu, intenzivirale napore na privlačenju domaćih depozita i kapitala te pooštrile standarde kreditiranja. Intenzivnija komunikacija s bankama pridonijela je povećanju svijesti o rizicima. Međutim, dok se rast kredita banaka usporio, dinamika ukupnog zaduživanja od domaćih banaka i ostalih izvora (uključujući izravno zaduživanje u inozemstvu) usporena je u znatno manjoj mjeri.

Administrativne mjere će se morati ukinuti, ali u pažljivo planiranim fazama kako bi se održala makrofinancijska stabilnost. Neke od ovih mjera mogle bi postati nekompatibilne ili teško održive u okviru pristupanja EU odnosno nakon konačnog uvođenja eura. Te mjere također imaju potencijalne negativne implikacije za financijsku stabilnost, posredovanje i tržišni razvoj. Ukidanje ovih mjera trebaju podupirati zaoštrena fiskalna politika kojom bi se smanjili pretjerani pritisci potražnje te pomna supervizija banaka koja će pomoći da upravljanje rizikom i standardi odobravanja kredita ostanu na visokoj razini. Dodatne bonitetne mjere mogu se upotrijebiti za obuzdavanje rizika, zajedno s naporima na povećanju svijesti o rizicima i jačanju suradnje između supervizora matičnih država i države domaćina.

HNB je uspostavio djelotvoran okvir za superviziju banaka. Ostvaren je napredak u zadovoljavanju najboljih međunarodnih praksi, nadziranju rizika i pravodobnom reagiranju na slabosti u položaju banaka. Iako je supervizorski okvir koji je usredotočen na rizike još u

razvoju, čini se da postojeće supervizorske tehnike i postupci upravljanja rizicima ne predstavljaju rizike za uspješnu primjenu Basela II, za koji se pripreme odvijaju prema planu. Značajan napredak postignut je u suradnji između supervizora matičnih država i države domaćina. Područje na koje je potrebno obratiti posebnu pozornost jest nedostatak jasnoće u nadzoru grupa banaka koje se bave i nebankarskim poslovima kako bi se osiguralo da se rizici grupe identificiraju i sustavno nadziru.

HNB ima na raspolaganju brojne instrumente za upravljanje likvidnošću sustava, ali je dnevno upravljanje likvidnošću banaka otežano zbog plitkog tržišta novca. Značajni iznosi kunskih sredstava koji se drže kod HNB-a zbog različitih oblika pričuve mogli bi se osloboditi u slučaju stezanja likvidnosti, a mogućnošću korištenja HNB-a kao zajmodavca u krajnjoj nuždi osigurava se hitno potrebna likvidnost solventnim bankama uz visoke kamatne stope. Mogli bi se ipak poduzeti određeni koraci kojima bi se smanjila segmentiranost tržišta, olakšalo upravljanje likvidnošću i potaknulo razvoj tržišta za dugoročne instrumente zaštite: povećanje broja prihvatljivih vrsta instrumenata zaštite kako bi se povećao obujam sekuritiziranih međubankovnih kredita, integriranje podataka koji su implicirani volatilnošću na međubankovnom tržištu u dnevne prognoze likvidnosti i poslove upravljanja likvidnošću, te dodatno povećanje fleksibilnosti repo stope i produblјivanje dijaloga s bankama o promjenama propisa.

Iako su Hrvatsku uglavnom zaobišla previranja na globalnim financijskim tržištima, nastavak previranja na tim tržištima naglašava potrebu za djelotvornim planiranjem za slučaj nepredviđenih okolnosti. Hrvatska nadležna tijela poduzela su dobrodošle korake da sa supervizorskim tijelima stranih banaka započnu formalni dijalog o planovima za slučaj nepredviđenih okolnosti. Nastavak ovih napora i pravodobno reagiranje stranih nadležnih tijela pomoći će stvaranju jasnih spoznaja o mogućnostima i procedurama za suradnju i komunikaciju između domaćih i stranih nadležnih tijela. Sudjelovanje u simulacijama domaćih i prekograničnih kriza također bi bilo korisno. Također je potrebno jasnije definirati pravni okvir za postupke koji prethode stečaju u rješavanju problema u bankama kako bi se izbjegla kašnjenja u isplata deponenata i očuvala vrijednost imovine. Dobrodošli su nedavni napori da se jasno definiraju uloge institucija koje su uključene u rješavanje problema u bankama.

Propisi koji se odnose na nebankarske financijske institucije i njihov nadzor također su poboljšani, premda su slabosti i dalje prisutne. Rast ovog sektora djelomično je potaknut mjerama za obuzdavanje rasta kredita banaka, dok je stavljanje prethodno nereguliranih društava za lizing pod nadzor HANFA-e pridonijelo zatvaranju potencijalnog prostora za zaobilaženje propisa koji se odnose na banke. Budući da je ovaj sektor u pretežnom vlasništvu grupa banaka u stranom vlasništvu koje se bave bankarskim i nebankarskim poslovima, potrebno je ojačati suradnju između HNB-a i HANFA-e te jasno razdvojiti njihove uloge u vođenju supervizije. U posljednje su vrijeme pojačani koordinacijski napori koji se odnose na razmjenu informacija, zajedničke izravne kontrole grupa banaka te analizu međusektorskih izloženosti riziku i vlasničkih veza između banaka i nebankarskih financijskih institucija. Pažnju treba obratiti i na nemogućnost HANFA-e da izravno, tj. bez sudjelovanja suda, nametne novčane kazne, na slabu provedbu standarda koji se odnose na objavljivanje financijskih izvješća i reviziju, te na supervizorski sustav koji je orijentiran na rizike.

Usprkos nedavnih korekcija, visoke i rastuće vrijednosti na tržištu vlasničkih vrijednosnih papira izazivaju zabrinutost, posebice s obzirom na nisku razinu tržišne likvidnosti. Potrebno je poduzeti korake kojima bi se poboljšali analiza i nadzor tržišta,

obrazovanje ulagača, te obeshrabrilo manipuliranje tržištem i ostale zloporabe. Regulacija bi se mogla ojačati redovnim nadzorom tržišta i depozitorija vrijednosnih papira te poboljšanjima u bonitetnoj regulaciji brokera. Zaštita ulagača mogla bi se poboljšati uvođenjem sustava naknada koji bi obuhvaćao prijevare i krađu.

Prilog I. daje detaljni popis glavnih preporuka izvješća. Preporučeni prioriteti dani su u Tablici 1.

Tablica 1. Preporučeni prioriteti

MJERE	RAZDOBLJE	PRIORITET
Stabilnost financijskog sustava		
<ul style="list-style-type: none"> Pažljivo planirati postupni odmak od postojećih administrativnih mjera u cilju uklanjanja njihovih negativnih nuspojava uz istodobno održavanje financijske stabilnosti 	kratkoročno	visok
<ul style="list-style-type: none"> Nastaviti pažljivo pratiti bankovne prakse upravljanja rizicima i standarde kreditiranja kako bi se spriječili svi bonitetni rizici koji se mogu pojaviti 	kratkoročno	visok
<ul style="list-style-type: none"> Jačati analize testiranja na stres i njihovu redovitu uporabu u praćenju rizika i procjeni financijske stabilnosti 	kratkoročno	visok/srednji
<ul style="list-style-type: none"> Smanjiti fiskalne i ostale poticaje koji pogoduju odobravanju određenih vrsta bankovnih kredita i nastaviti poduzimati napore kojima će se povećati svijest banaka, dužnika i burzovnih ulagača o rizicima 	srednjoročno	visok/srednji
Planovi za slučaj nepredviđenih okolnosti		
<ul style="list-style-type: none"> Uspostaviti formalne sporazume s monetarnim i supervizorskim tijelima matičnih banaka u vezi s pitanjima upravljanja u kriznim situacijama 	kratkoročno	visok
<ul style="list-style-type: none"> Jačati mehanizme za rješavanje problema u bankama, pojasniti pravni okvir i uloge strana uključenih u rješavanje problema u bankama i proces restrukturiranja 	srednjoročno	visok
Upravljanje likvidnošću i rizicima		
<ul style="list-style-type: none"> Povećati broj prihvatljivih vrsta instrumenata osiguranja za sekuritizirane međubankovne kredite u cilju smanjenja segmentiranosti na međubankovnom tržištu novca, što bi moglo pridonijeti razvoju tržišta/instrumenata zaštite kako bi se olakšalo upravljanje kamatnim i valutnim rizikom 	srednjoročno	visok
Nebankarski financijski sektor i međusektorski rizici		
<ul style="list-style-type: none"> Dodatno ojačati suradnju između HNB-a i HANFA-e na sustavnom praćenju i analizi rizika unutar grupe; grupirati vlasničke strukture konglomerata radi procjenjivanja međusektorskih izloženosti riziku i vlasničkih veza te pojasniti njihove uloge u nadzoru grupa banaka 	kratkoročno	visok
<ul style="list-style-type: none"> Uspostaviti sveobuhvatnu bazu podataka i postupke praćenja transakcija na burzi (sastav ulagača, trendovi i sastav trgovanja, automatizirani sustav ranog upozorenja za sumnjive trgovine) 	kratkoročno	visok/srednji

I. PRIKAZ STANJA

1. **Misija FSAP-a iz 2002. utvrdila je da je hrvatski financijski sustav otporan, ali da postoje ranjivosti u nekoliko područja.** Utvrđeno je da su velike banke dobro kapitalizirane, a procijenjeno je da je nadzor banaka snažan iako su potrebna daljnja poboljšanja u nekoliko područja. Nebankarski financijski sektor bio je relativno slabo razvijen i nije predstavljao veće sistemske rizike, ali su utvrđene značajne slabosti u njegovom supervizorskom i regulatornom okviru.

2. **U razdoblju od FSAP-a iz 2002. ostvaren je ubrzani napredak u jačanju financijskog sustava, ali su se pojavili novi rizici za financijsku stabilnost.** Poboljšani su regulatorni i supervizorski okvir, a većina problema utvrđenih u FSAP-u iz 2002. je riješena (Prilog II.). Međutim, bankarski i nebankarski sektor značajno su porasli i postali složeniji (Prilog III.). Osim toga, uvedene su brojne regulatorne promjene u kontekstu pristupanja EU i Basela II.

II. IZVORI POTENCIJALNOG RIZIKA ZA FINANCIJSKU STABILNOST

A. Makrofinancijska situacija

3. **Usprkos solidnim makroekonomskim rezultatima posljednjih godina pojavile su se značajne ranjivosti.** Iako je rast BDP-a bio snažan, a inflacija sve donedavno obuzdana, brzi (iako mu se dinamika smanjuje) rast bankovnih kredita privatnom sektoru pridonio je makroekonomskim rizicima (vidi detaljnije u priloženom izvješću članova misije).¹ Rast kredita bio je praćen rastućim cijenama imovine, povećanjem manjka na tekućem računu platne bilance i inozemnog duga do razina koje s makroekonomskog stajališta možda neće biti održive (Slika 2.).² Početkom 2008. inflacija je također porasla, na više od 6 posto godišnje. Nadalje, iznenadna korekcija cijena nekretnina i vlasničkih vrijednosnih papira (koje su se već smanjile u odnosu na svoj maksimum iz listopada) negativno bi utjecala na bilancu sektora stanovništva i poduzeća i mogla bi dovesti do usporavanja gospodarskog rasta s potencijalnim naknadnim učincima na bankarski sektor.³

4. **Iako su Hrvatsku uglavnom zaobišla previranja na globalnim financijskim tržištima, određena prelijevanja tih previranja su ipak uočena.** Hrvatska nije izravno izložena kretanjima na tržištu drugorazrednih hipotekarnih kredita, a čini se da matične banke nisu promijenile svoju spremnost da financiraju svoje banke kćeri u Hrvatskoj. Međutim, razlika prinosa na hrvatske državne obveznice u usporedbi s Indeksom obveznica na tržištima u nastajanju (EMBI) znatno je porasla od najnižih razina zabilježenih sredinom 2007. i ostala visoka u usporedbi s ostalim europskim državama s tržištima u nastajanju (Slika 3.). Hrvatski

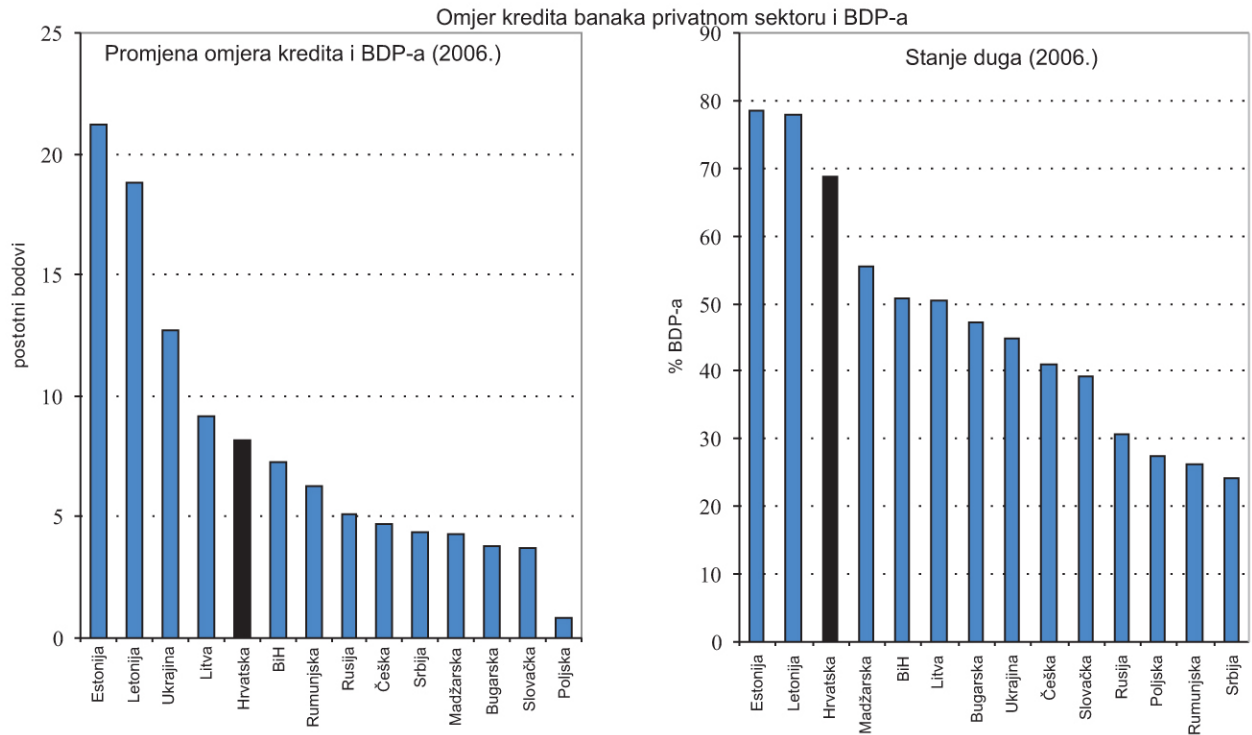
¹ U Hrvatskoj je stopa rasta kredita ostalim domaćim sektorima jedna od najviših među svim istočnoeuropskim zemljama (Slika 1.), ali se odnedavno počela usporavati, poglavito zbog HNB-ovih mjera.

² Podaci o cijenama nekretnina ukazuju na prosječno godišnje povećanje od oko 9 posto u razdoblju od 2002. do 2007., što je brže nego u industrijskim zemljama regije, ali nešto sporije od drugih europskih zemalja s tržištima u nastajanju. Rast cijena dionica bio je znatno brži (povećanje od 60 posto godišnje u 2006. i 2007.), djelomično zbog snažne potražnje domaćih ulagača. Manjak na tekućem računu platne bilance dosegao je 8,6 posto BDP-a, a vanjski dug 87,8 posto BDP-a na kraju 2007.

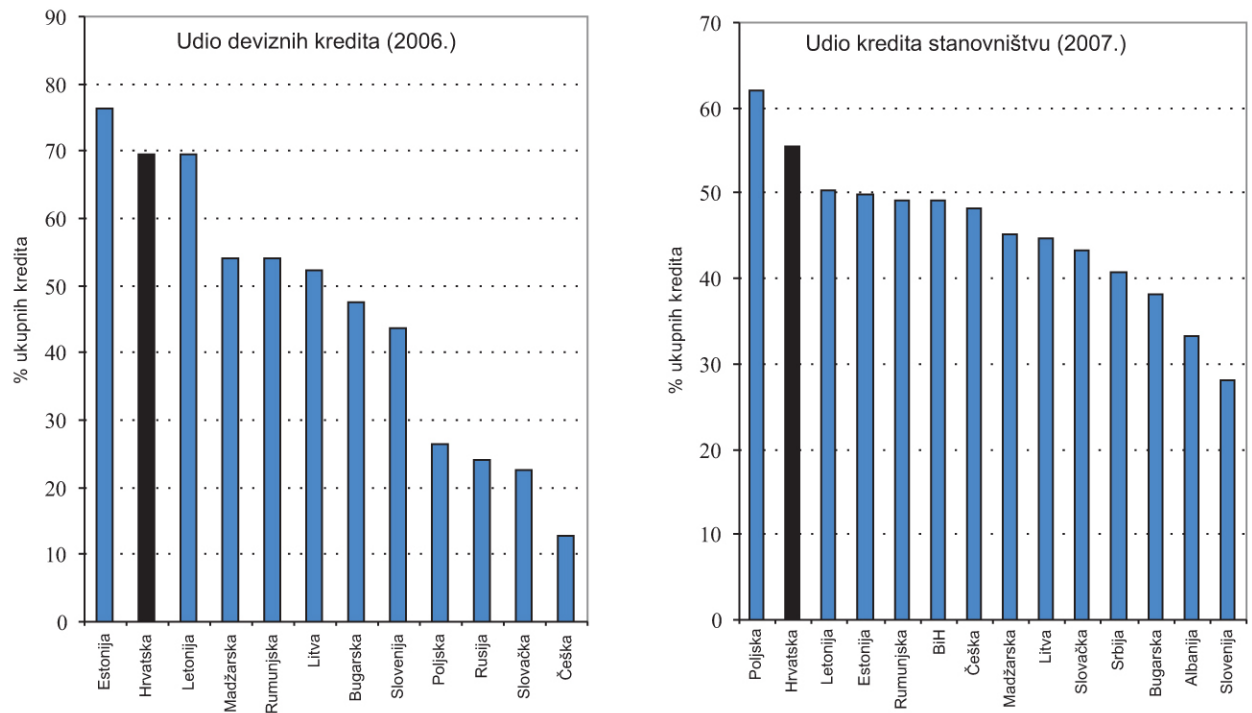
³ Ulaganja banaka u dionice i nekretnine su ograničena, ali bi iznenadni pad na ovim tržištima mogao pogoršati kvalitetu bankovnih kredita zbog toga što bi se smanjila sposobnost otplate kredita sektora poduzeća i stanovništva.

sve veći raspon na CDS-ove (engl. *credit default swap*, *CDS*, odnosno premija rizika) isto tako može ukazivati na njezine vanjske ranjivosti. Tržište vrijednosnih papira također je zabilježilo daljnji pad u ožujku 2008., djelomice i zbog poremećaja u likvidnosti koji su proizašli iz obnovljenih tenzija na globalnim financijskim tržištima.

Slika 1. Zemlje srednje i jugoistočne Europe: Pokazatelji rasta kredita

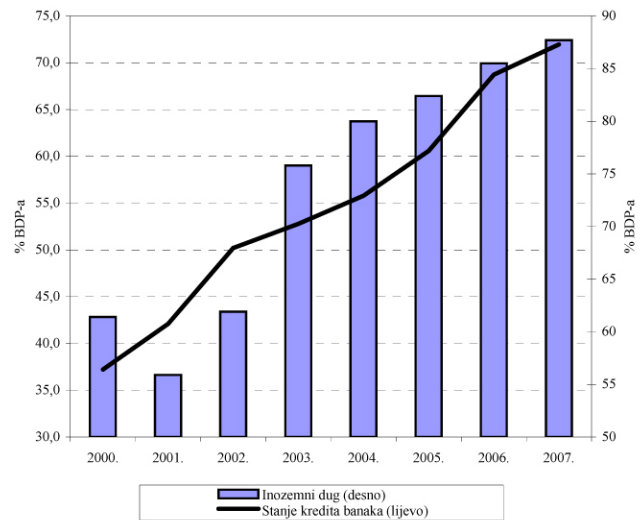
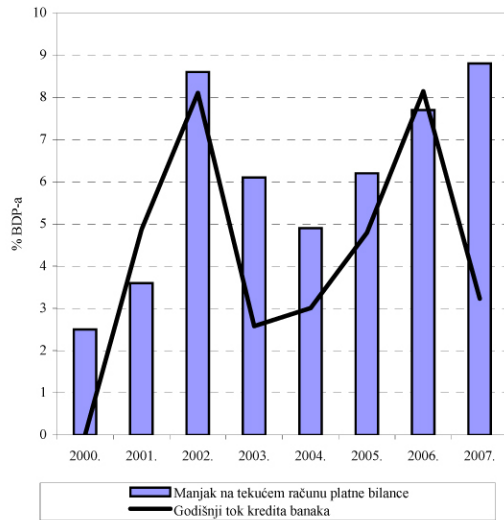
Distribucija kredita

Izvori: IFS, ESB, nacionalna nadležna tijela, izračun misije i WEO.

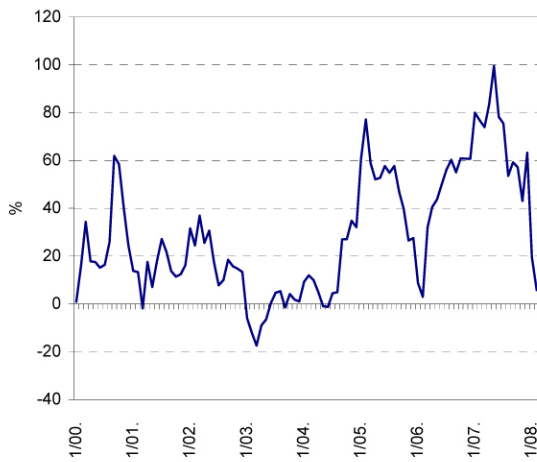
Slika 2. Hrvatska: Makroekonomski rizici povezani s rastom kredita

Povećanje vanjskih neravnoteža

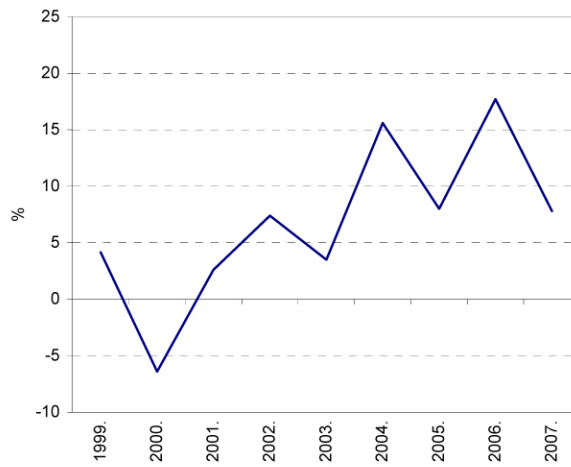

Povećanje cijena imovine

Indeks Zagrebačke burze, CROBEX (godišnja promjena)

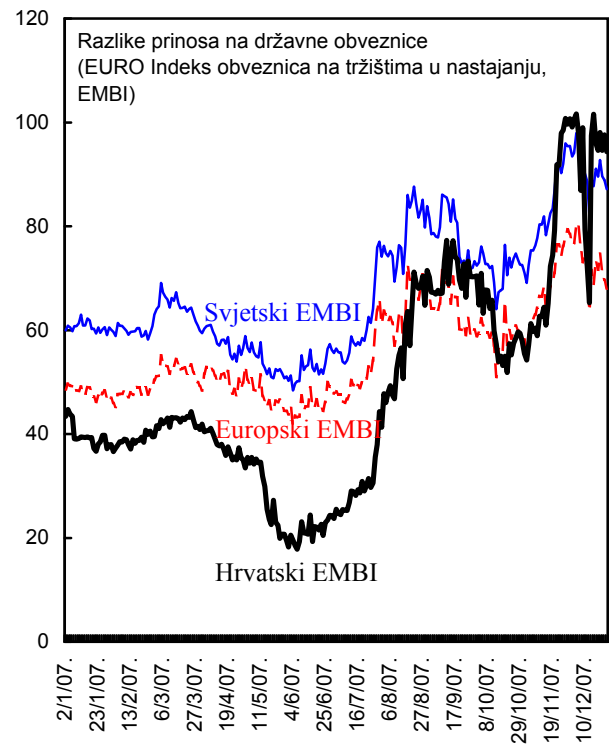
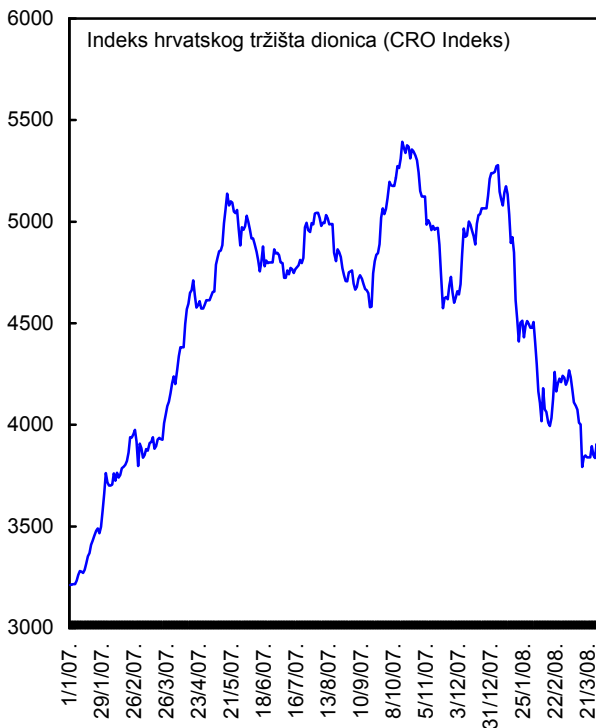
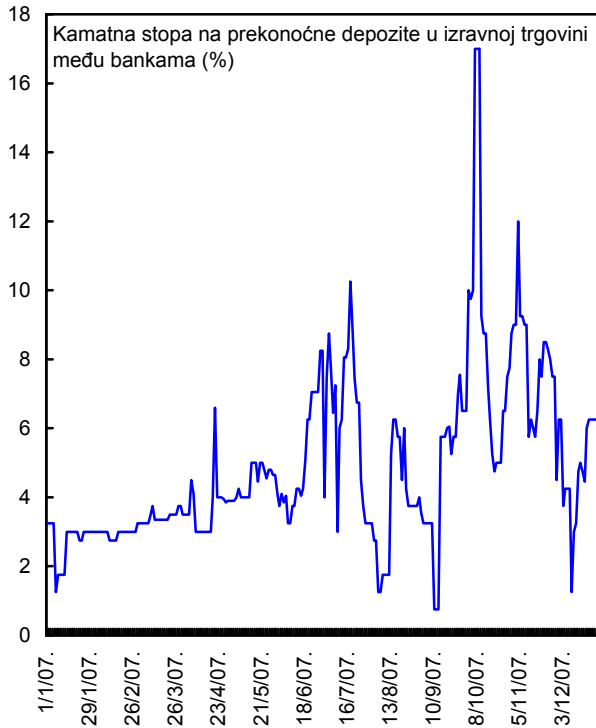

Indeks cijena stambenih nekretnina (godišnja promjena; za 2007. godišnja promjena u odnosu na lipanj)

Izvori: HNB i Zagrebačka burza

Slika 3. Hrvatska: Odabrani pokazatelji financijskog tržišta

Izvori: Bloomberg i J.P. Morgan

5. **Već visoki udio duga hrvatskog sektora stanovništva u BDP-u nastavlja i dalje rasti, što dovodi do povećanja zabrinutosti u vezi s makroekonomskim pitanjima.** Na kraju rujna 2007. dug stanovništva bio je veći od 40 posto BDP-a i bio je jedan od najvećih među zemljama srednje i istočne Europe te usporediv s razinom duga stanovništva u nekim ključnim EU gospodarstvima. Udio bankovnih kredita odobrenih stanovništvu u ukupnim kreditima znatno se povećao, s oko 33 posto u 1998. na 55 posto u 2005. nakon čega se stabilizirao na toj razini, pri čemu se oko 40 posto tih kredita odnosi na stambene kredite.

6. **Povećanje udjela duga sektora stanovništva također povećava osjetljivost banaka na pogoršanje sposobnosti vraćanja duga.** Posebice zabrinjava visoki (iako se smanjuje) udio kredita vezanih uz strane valute (tj. kredita nominiranih u stranim valutama odnosno kredita s valutnom klauzulom, Slika 4.), odobrenih klijentima koji su uglavnom nezaštićeni od rizika⁴ zbog čega su banke izložene neizravnom valutnom riziku. Drugi razlog za zabrinutost jest što je većina kredita, čak i hipotekarnih kredita s prosječnim dospeljećem od oko 20 godina, ugovorena uz promjenjive kamatne stope koje su povezane s domaćim međubankovnim kamatnim stopama odnosno međubankovnim kamatnim stopama u eurozoni (manje od 20 posto svih još nenaplaćenih kredita ugovoreno je uz fiksne kamatne stope), a te se stope ponovno obračunavaju svakog tromjesečja, zbog čega su banke izložene kreditnom riziku preko izloženosti svojih klijenata kamatnom riziku.

7. **Zaduženost nefinancijskih poduzeća također ubrzano raste.** Na kraju 2006. njihova je ukupna zaduženost iznosila 59 posto BDP-a. Dug bankama prevladava u strukturi duga nefinancijskih poduzeća, s oko 57 posto ukupnog duga u 2006., dok je 54 posto kredita vezano uz strane valute. Sadašnji pokazatelji financijske uspješnosti poduzeća u osnovi su zadovoljavajući, profitabilnost kapitala kontinuirano raste posljednjih godina (s 1,8 posto u 2003. na 5,1 posto u 2006.), a omjer loših kredita i ukupnih kredita odobrenih poduzećima kontinuirano se smanjuje. Ipak, omjer loših kredita uglavnom odražava ukupni rast kredita poduzećima, dok je iznos loših kredita ostao relativno stabilan. Iako su krediti banaka odobreni sektoru poduzeća dovoljno diversificirani, relativno je malen udio kredita odobrenih sektoru proizvodnje odnosno drugim sektorima koji generiraju proizvodne kapacitete ili povećavaju izvoz.

8. **Još jedan od razloga za zabrinutost jest što su deregulacija i snažna konkurencija među bankama snizile njihove standarde odobravanja kredita.**⁵ Na ovo slabljenje ukazali su ubrzani rast kredita vezanih uz strane valute (posebice vezanih uz švicarske franke) koji su u 2005. i 2006. odobravani nezaštićenim dužnicima, produljenje dospeljeća hipoteka i opće ublažavanje uvjeta koje je potrebno zadovoljiti za dobivanje različitih vrsta kredita. Iako se smatra da su kućanstva s višim prihodima i dalje glavni dužnici, sve se veći udio bankovnih

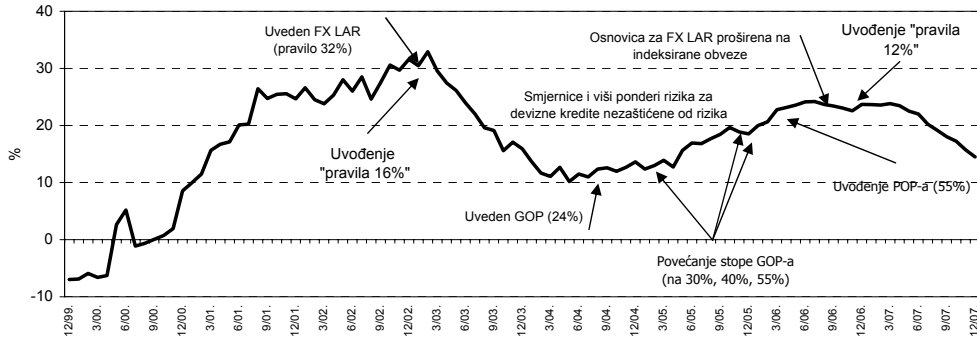
⁴ Gotovo 70 posto kredita banaka nominirano je u stranim valutama ili indeksirano uz stranu valutu, uglavnom uz euro. Udio nezaštićenih kredita u ukupnim kreditima banaka iznosio je 90 posto na kraju 2007. Sektor stanovništva imao je osobito velik udio nezaštićenih stavki izloženih valutno induciranom kreditnom riziku (95 posto), a samo je 2 posto stambenih kredita bilo zaštićeno (HNB, *Bilten o bankama* br. 15, 2007.).

⁵ Vjeruje se da je posljednjih godina većina banaka ublažila svoju kreditnu politiku prema sektorima stanovništva i poduzeća u usporedbi s 2004. (HNB-ova anketa provedena u poslovnim bankama u travnju 2007.), na osnovi broja potrebnih jamaca za dobivanje kredita, omjera instrumenata osiguranja i iznosa kredita potrebnih za dobivanje stambenih i hipotekarnih kredita, omjera prihoda jamaca i iznosa rate kredita, vremena potrebnog za odobrenje dugoročnih i stambenih kredita, mjeseci stalnog zaposlenja/financijskih izvješća poduzeća potrebnih za izračun prosječnog dohotka/prihoda koji se upotrebljava u izračunu maksimalnog iznosa rate, obveznih poslovnih odnosa s bankom za dobivanje dugoročnih kredita te dostupnosti nekolateraliziranih kredita poduzećima.

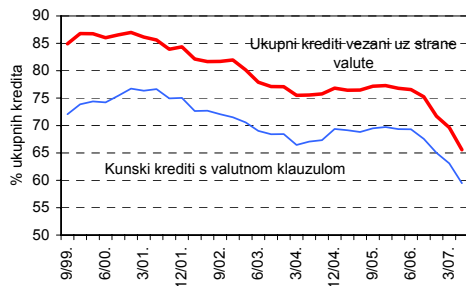
kredita sada usmjerava prema kućanstvima s nižim i srednjim primanjima. Odnedavno su kod nekih banaka zabilježeni znakovi zaoštavanja standarda kreditiranja (npr. povećanje kamatnih stopa na kredite i stroži uvjeti za odobravanje kredita), djelomice kao reakcija na HNB-ove mjere, ali je prakse kreditiranja i dalje potrebno pomno pratiti.

Slika 4. Hrvatska: Bonitetni rizici povezani s rastom kredita

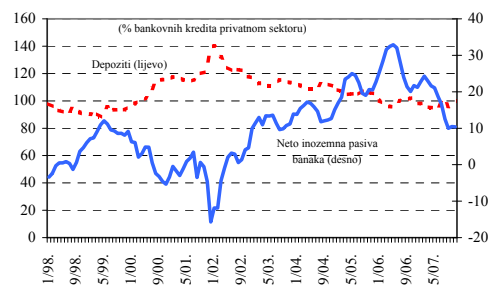
Godišnji rast bankovnih kredita privatnom sektoru

Vrste kredita vezanih uz strane valute

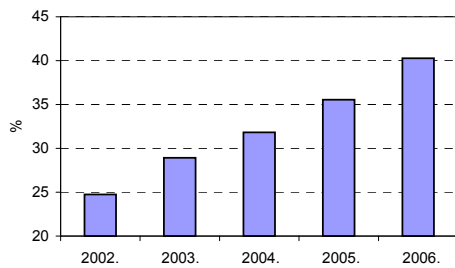

Financiranje inozemnim obvezama

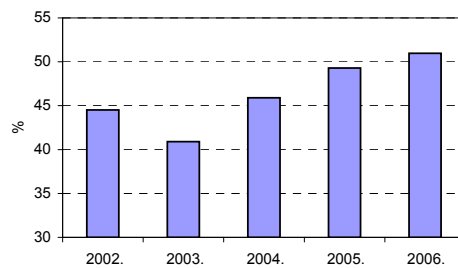

Zaduženost dužnika banaka

Omjer duga stanovništva i BDP-a

Omjer duga i temeljnog kapitala poduzeća

Izvor: HNB

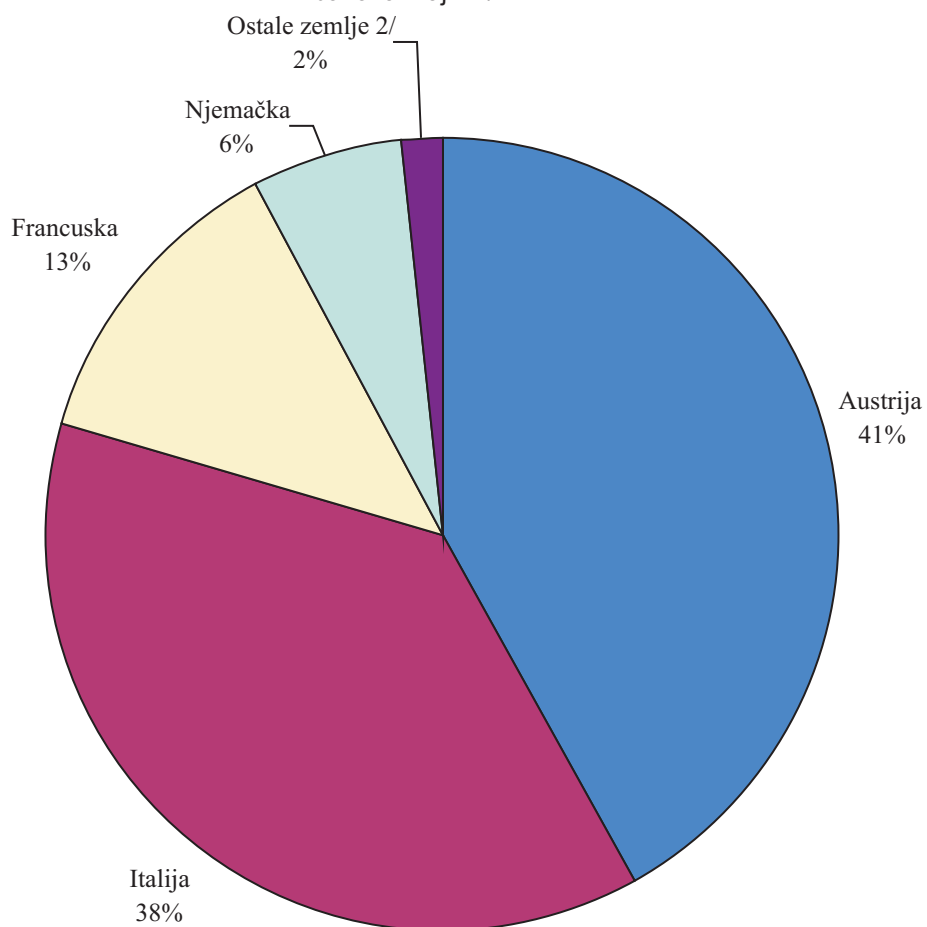
9. **S obzirom na značajan udio stranih banaka u bankarskom sustavu, hrvatske su banke izložene utjecaju inozemnih kretanja i rizicima zaraze zbog toga što se sve više oslanjaju na inozemne izvore financiranja.** Snažan rast depozitne baze banaka posljednjih je godina potpomogao rast kredita privatnom sektoru, ali su banke sve do sredine 2006. postajale sve ovisnije o inozemnom zaduživanju (što uključuje i zaduživanje kod matičnih banaka).⁶ Oslanjanje na inozemno financiranje povećalo je ranjivost prema rizicima zaraze, pri čemu je izloženost iznimno koncentrirana (uglavnom prema Austriji, Italiji i Francuskoj, Slika 5.). Problemi u matičnim bankama mogli bi se prenijeti na domaće banke s obzirom da je izloženost uvelike koncentrirana na samo nekoliko država.⁷ Dok je zbog reputacijskih rizika malo vjerojatno da matične banke ne bi poduprle svoje banke kćeri, razina i stupanj njihove potpore ovisili bi o općim tržišnim uvjetima i nije ih moguće predvidjeti.⁸

⁶ Udio depozitne baze u financiranju kredita privatnom sektoru stabilan je od sredine 2006., s time da je inozemna pasiva posljednjih mjeseci smanjena, poglavito zbog mjera kontrola nad inozemnim zaduživanjem banaka.

⁷ Dostupni podaci ukazuju da je izravna izloženost austrijskih i talijanskih banaka prema američkom tržištu drugorazrednih hipotekarnih kredita vrlo mala, ali bi globalni pritisci na likvidnost mogli povećati cijenu inozemnog financiranja. Isto tako, matične banke s velikom izloženošću prema regiji mogle bi biti osjetljive na rizike povezane s problemima u trećim zemljama.

⁸ Doista je 2002. matična banka Riječke banke odlučila napustiti svoju hrvatsku banku kćer koja je pretrpjela velike gubitke zbog nepoštenih radnji svojeg deviznog dilera, te ju je prodala Hrvatskoj za nominalni iznos.

Slika 5. Hrvatska izloženost glavnim matičnim državama banaka majki 1/

¹ Udio Hrvatske u ukupnoj izloženosti određene zemlje prema europskim zemljama s tržištima u nastajanju jest 13 posto za Austriju, 6 posto za Italiju, 7 posto za Francusku i 2 posto za Njemačku.

² Uključuje Belgiju, Ujedinjeno Kraljevstvo, Nizozemsku, Švicarsku i Portugal.

III. PROCJENA STABILNOSTI FINANCIJSKOG SUSTAVA

A. Bankarski sektor

10. **Pokazatelji financijskog zdravlja ukazuju da je bankarski sektor relativno zdrav, uključujući i po regionalnim standardima** (Tablica 2. i Slika 6.). Stopa adekvatnosti kapitala (CAR), koja je pala na 13,6 posto u 2006., povećala se na 16 posto krajem 2007., djelomično i zbog sklonosti inozemnih matičnih banaka da svoje banke kćeri radije dokapitaliziraju umjesto da im odobravaju kredite, s obzirom na visoku stopu granične obvezne pričuve i minimalno potrebnih deviznih potraživanja. Omjer loših kredita i ukupnih kredita se smanjuje, iako ovaj pokazatelj obično zaostaje za ciklusom. Profitabilnost je još uvijek visoka, ali pokazuje trend opadanja posljednjih godina zbog smanjenja kamatnih marži u uvjetima rastuće konkurencije za tržišne udjele i učinka viših stopa obveznih pričuva.

11. **Testiranjem na stres koje su zajednički proveli tim FSAP-a i stručnjaci HNB-a analiziran je stupanj ranjivosti o kojim se govori u Odjeljku II. i osjetljivost položaja banaka na niz šokova.** Testovi su obuhvaćali testove osjetljivosti na jedan faktor i makro scenarije dogovorene s hrvatskim nadležnim tijelima. Testovi osjetljivosti bavili su se i izravnim i neizravnim kreditnim rizikom koji je induciran valutnom i kamatnom izloženošću, te tečajnim rizikom, rizikom likvidnosti i kamatnim rizikom.⁹ Uzimajući u obzir povijesno iskustvo, testovi su simulirali vrlo velike, ali vjerojatne, šokove: usporavanje ili preokret kapitalnih priljeva, usporavanje gospodarskog rasta u eurozoni s njegovim prelijevanjem na Hrvatsku, te rast kamatnih stopa na svjetskim tržištima, koji bi svi zajedno doveli do značajnog povećanja domaćih kamatnih stopa, velike deprecijacije kune i posljedičnog porasta loših kredita zbog izloženosti kamatnom i tečajnom riziku. Testovi i detaljni rezultati dani su u Prilogu IV.

12. **Iako je kapitalizacija bankarskog sustava trenutačno dostatna da sustav izdrži niz šokova, banke su osjetljive na rizik likvidnosti, rizik zaraze, kamatni rizik i valutno inducirani kreditni rizik.** Prema scenariju u kojemu dolazi do preokreta kapitalnih priljeva što rezultira znatnom deprecijacijom kune i višim kamatnim stopama, stopa adekvatnosti kapitala (CAR) spustila bi se ispod propisanog minimuma od 10 posto u 21 od 33 banaka koje drže ukupno 55 posto imovine bankarskog sustava (Tablica 3.), dok bi pet banaka postalo nesolventno. Usporavanje gospodarskog rasta u eurozoni i rast kamatnih stopa na svjetskim tržištima značajno bi smanjili kapital banaka, ali bi ukupni CAR ostao iznad 10 posto i nijedna banka ne bi postala nesolventna.¹⁰ Odljev od 20 posto obveza banaka s rokom dospijeaća do tri mjeseca smanjio bi pokazatelj likvidnih sredstava bankarskog sustava s 16 na 11 posto. Zaraza od matične banke ili njezina ponovna procjena rizika s kojim se suočava hrvatska banka kćer također bi mogle bitno utjecati na likvidnost zbog toga što su banke kćeri ovisne o financiranju od strane matičnih banaka.

⁹ Iako su banke izložene tržištu nekretnina preko hipotekarnih kredita ili kredita za poslovne nekretnine, tijekom posjeta misije za Ažuriranu verziju FSAP-a nisu obavljena testiranja na šokove u cijenama nekretnina zbog toga što su HNB-ovi stručnjaci smatrali da su potencijalni rizici umanjeni višestrukim potrebnim instrumentima osiguranja kredita i činjenicom da među tim kreditima prevladavaju oni za kupovinu prvog stambenog prostora.

¹⁰ Utvrđeno je da je osjetljivost na izravni kamatni i tečajni rizik zanemariva s obzirom na ograničenu valutnu neusklađenost u bilancama banaka i s obzirom na to da je većina kredita odobrena uz promjenjive kamatne stope. Osjetljivost na rizik promjene cijena vlasničkih vrijednosnih papira također je mala jer banke imaju malu izravnu izloženost prema vlasničkim vrijednosnim papirima. Neizravna izloženost mogla bi biti značajnija zbog drugog kruga učinaka i u slučaju da dužnici uzimaju kredite za kupovinu dionica, ali nisu postojali raspoloživi podaci da se to testira. Obaviješteni smo da ova praksa, iako nedavno zabilježena, nije uobičajena.

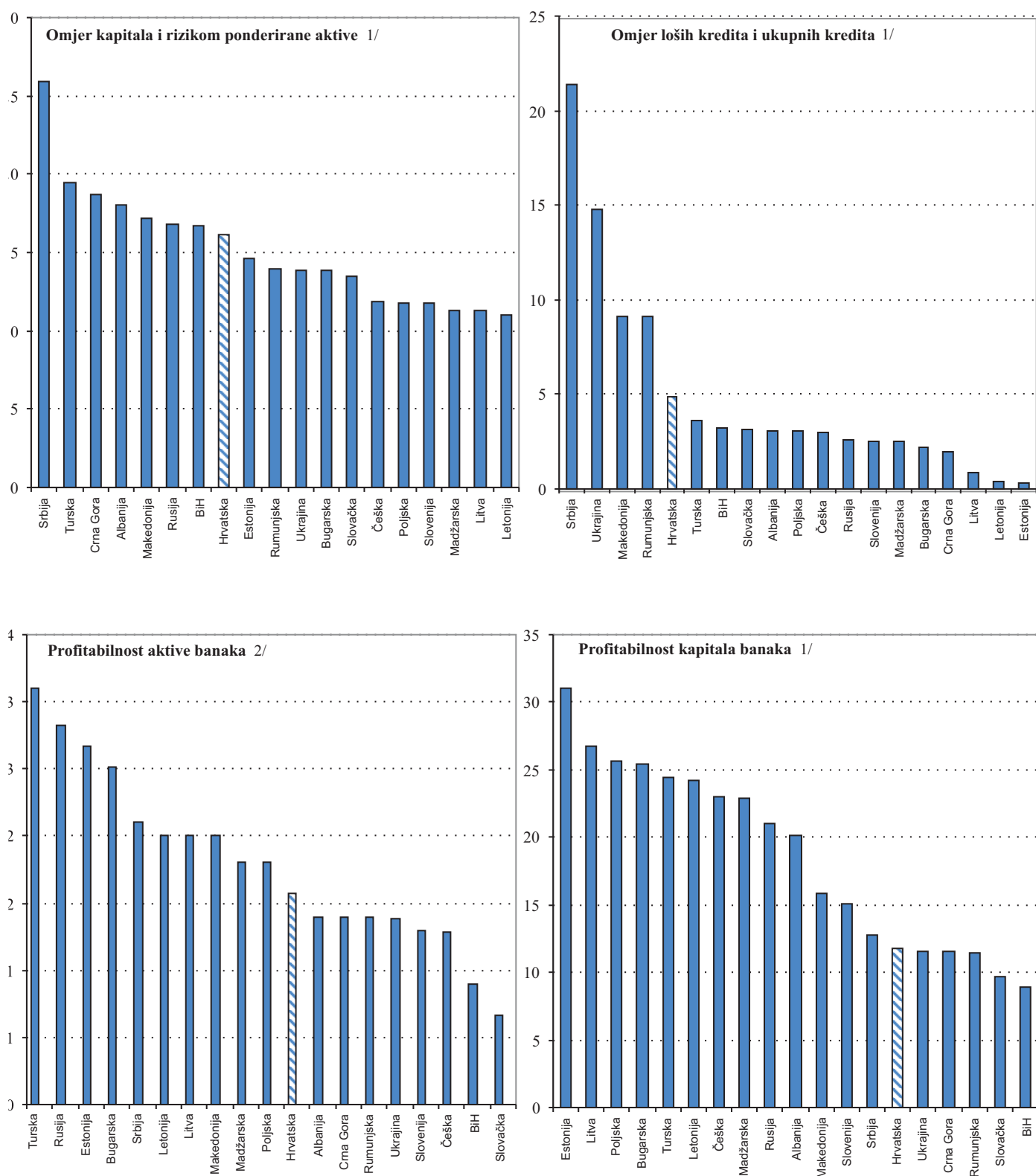
Tablica 2. Hrvatska: Pokazatelji financijskog zdravlja, 2002.-2007.
(u postocima, ako nije drugačije navedeno)

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007. 1/
Osnovni skup podataka						
Poslovne banke						
Omjer jamstvenog kapitala i rizikom ponderirane aktive	17,4	16,5	16,0	15,2	13,6	16,1
Omjer jamstvenog Tier I kapitala i rizikom ponderirane aktive	15,2	14,1	13,7	13,5	12,5	15,7
Omjer loših kredita umanjениh za rezervacije za gubitke po kreditima i kapitala	19,6	22,6	19,0	16,7	12,4	10,8
Omjer loših kredita i ukupnih bruto kredita	10,2	8,9	7,5	6,2	5,2	4,9
Omjer kredita prema sektorskoj distribuciji i ukupnih kredita						
Nefinancijska poduzeća	45,0	41,0	39,5	38,5	40,0	37,6
Stanovništvo	44,5	47,8	49,9	49,7	49,4	49,4
Ostali sektori	10,5	11,2	10,6	11,7	10,7	13,0
ROA	1,6	1,6	1,7	1,6	1,5	1,6
ROE	13,7	14,1	16,1	15,1	13,0	11,8
Omjer neto kamatnog prihoda i bruto prihoda	56,3	58,9	56,6	57,9	58,3	57,2
Omjer nekamatnih rashoda i bruto prihoda	72,9	72,7	68,0	66,7	67,8	65,9
Omjer likvidnih sredstava i bruto imovine	17,6	18,7	16,1	11,5	12,6	11,1
Omjer likvidnih sredstava i kratkoročnih obveza	57,8	66,8	62,0	42,1	47,0	43,9
Omjer neto otvorene devizne pozicije i kapitala	n.a	24,7	18,2	7,4	2,6	2,7
Prošireni skup podataka						
Poslovne banke						
Omjer kapitala i aktive	9,5	8,9	8,6	9,0	10,3	12,0
Omjer velikih izloženosti i kapitala	151,3	128,4	161,4	122,6	83,7	60,3
Omjer kredita prema geografskoj distribuciji i ukupnih kredita						
Rezidenti	99,5	99,6	99,8	99,7	99,5	99,4
Nerezidenti	0,5	0,4	0,2	0,3	0,5	0,6
Omjer bruto pozicije imovine u derivatima i kapitala	n.a	n.a	0,8	0,6	0,9	1,1
Omjer bruto pozicije obveza u derivatima i kapitala	n.a	n.a	1,2	1,0	0,7	0,8
Omjer nekamatnih prihoda i ukupnog prihoda	43,7	41,1	43,4	42,1	41,7	42,8
Omjer rashoda za zaposlenike i nekamatnih rashoda	33,9	32,5	32,7	34,1	33,8	25,2
Razlika između kamatnih stopa na kunske kredite i depozite	11,0	10,1	9,9	9,5	8,2	7,1
Razlika između kamatnih stopa na devizne kredite i depozite	5,5	5,0	4,2	3,8	3,3	3,2
Omjer kredita koji nisu međubankovni i depozita koji nisu međubankovni	80,9	87,0	92,2	101,1	107,9	112,4
Omjer kredita nominiranih u stranoj valuti i ukupnih kredita	75,8	70,9	76,7	78,5	69,6	60,8
Omjer obveza nominiranih u stranoj valuti i ukupnih obveza	76,0	76,1	78,1	78,8	77,9	73,8
Omjer neto otvorene pozicije u vlasničkim instrumentima i kapitala	n.a	n.a	0,3	0,2	0,1	0,1
Nefinancijska poduzeća						
Omjer ukupnog duga i temeljnog kapitala	44,5	40,9	45,9	49,3	57,0	n.a
ROE (poduzeća)	3,6	1,8	2,7	4,4	5,1	n.a
Omjer neto devizne izloženosti i temeljnog kapitala	8,9	10,0	10,9	12,4	13,2	n.a
Stanovništvo						
Omjer duga sektora stanovništva i BDP-a	24,7	28,9	31,8	35,5	40,3	40,3
Omjer servisiranja duga stanovništva i plaćanja glavnice i prihoda	4,6	6,1	6,0	6,1	6,0	n.a
Tržišta nekretnina						
Cijene stambenih nekretnina (godišnje povećanje u postocima)	9,2	0,9	15,9	6,4	18,1	n.a
Omjer kredita za kupnju stambenih nekretnina i ukupnih kredita	13,0	15,0	16,8	17,9	19,5	19,8
Ostali pokazatelji						
Omjer rezervacija za gubitke po kreditima i loših kredita	68,0	60,6	62,3	60,0	61,5	58,9
Promjena omjera kredita i BDP-a	13,5	8,3	6,9	11,3	14,0	10,8
Omjer neto kamatnog prihoda i prosječne ukupne aktive	3,3	3,4	3,0	2,9	2,7	2,7
Omjer nekamatnih rashoda i prosječne ukupne aktive	4,2	4,1	3,6	3,3	3,2	3,1
Omjer kredita i imovine	53,0	53,9	54,7	58,5	61,6	63,4
Omjer likvidnih sredstava i ukupnih depozita	24,6	26,6	23,8	17,4	18,9	17,5
Omjer neto potraživanja od države i ukupne imovine	16,8	13,6	9,9	11,6	5,5	5,4
Omjer deviznih depozita i ukupnih depozita	74,4	73,1	74,2	73,1	64,6	61,3

Izvor: HNB

1/ Rujan 2007.

Slika 6. Odabrane europske zemlje s tržištima u nastajanju: Pokazatelji financijskog zdravlja

Izvor: GFSR

1/ Podaci za sve zemlje su iz rujna 2007., osim za Albaniju i Sloveniju (prosinac 2006.), Madžarsku (ožujak 2007.), Srbiju, Crnu Goru, Rusiju i Slovačku (lipanj 2007.).

2/ Podaci za sve zemlje su iz rujna 2007., osim za Albaniju i Sloveniju (prosinac 2006.), Madžarsku (ožujak 2007.), Srbiju, Crnu Goru, Poljsku, Rusiju i Slovačku (lipanj 2007.).

13. **Stupanj heterogenosti utjecaja šokova na različite banke i podgrupe banaka vrlo je velik** (Tablica 3.). Manje banke i banke u državnom vlasništvu pokazuju veću osjetljivost na izravne i neizravne kreditne rizike dok banke u stranom vlasništvu, uključujući i neke sistemski važne banke, pokazuju veću osjetljivost na rizike likvidnosti i zaraze jer su uvelike ovisne o financiranju od strane matičnih banaka i o deviznim depozitima velikih klijenata. Čini se da su banke u državnom vlasništvu također iznimno osjetljive na šokove likvidnosti, što je većim dijelom posljedica velike ročne neusklađenosti između likvidnih sredstava i obveza u jednoj od ovih banaka.

Tablica 3. Sažetak rezultata testiranja na stres prema alternativnim scenarijima

	Stopa adekvatnosti kapitala (CAR) 1/							
	Podgrupe prema veličini 2/			Podgrupe prema vlasništvu 3/			Ukupni CAR	
	Velike	Srednje	Male	SV	DPV	DV		
Stvarno stanje	15,5	15,8	15,7	15,7	16,1	12,5	15,5	
Usporavanje gospodarskog rasta u eurozoni 4/	12,8	12,0	10,1	14,9	11,4	8,5	12,5	
Usporavanje ili preokret kapitalnih priljeva 5/	9,7	7,9	3,6	14,3	7,0	5,3	9,1	
Rast kamatnih stopa na svjetskim tržištima 6/	12,2	10,9	8,1	14,8	9,9	7,4	11,8	
	Pokazatelj likvidnih sredstava (LAR)							
	Velike	Srednje	Male	SV	DPV	DV	Ukupni LAR	
	Stvarno stanje	16,1	17,8	13,9	16,4	12,8	14,1	16,2
Povlačenje 20% obveza s rokom dospijeća do 3 mjeseca	10,9	13,1	10,0	11,4	8,4	8,2	11,1	
Povlačenje 35% obveza s rokom dospijeća do 3 mjeseca	6,4	9,3	6,8	7,1	4,7	3,3	6,8	
	Distribucija stope adekvatnosti kapitala (CAR) banaka manje od 10 posto							
	Prema broju			Prema udjelu u ukupnoj imovini			Ukupni broj s CAR <10%	Ukupni udio u imovini s CAR <10%
	< 4%	4-8%	8-10%	< 4%	4-8%	8-10%		
Stvarno stanje	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0	0,0
Usporavanje gospodarskog rasta u eurozoni 4/	0	8	6	0,0	9,3	25,1	14	34,4
Usporavanje ili preokret kapitalnih priljeva 5/	11	6	4	18,1	24,8	12,1	21	55,0
Rast kamatnih stopa na svjetskim tržištima 6/	5	7	3	2,6	12,1	12,7	15	27,4
	Distribucija pokazatelja likvidnih sredstava (LAR) banaka							
	Prema broju			Prema udjelu u ukupnoj imovini				
	< 10	10-20	>20	< 10	10-20	>20		
Stvarno stanje	2	28	3	0,7	88,2	11,1		
Povlačenje 20% obveza s rokom dospijeća do 3 mjeseca	18	13	2	36,3	60,6	3,2		
Povlačenje 35% obveza s rokom dospijeća do 3 mjeseca	26	6	1	78,2	21,4	0,2		

1/ Minimalni propisani CAR je 10 posto.

2/ Podgrupe prema veličini su velike banke (V) s udjelom u ukupnoj imovini većim od 5 posto, srednje banke (S) s udjelom u ukupnoj imovini između 1 i 5 posto i male banke (M) s udjelom u ukupnoj imovini manjim od 1 posto.

3/ Podgrupe prema vlasništvu su banke u stranom vlasništvu (SV), banke u domaćem privatnom vlasništvu (DPV), i banke u vlasništvu države (DV).

4/ Pretpostavlja deprecijaciju kune od 10 posto, rast kumskih kamatnih stopa od 200 baznih bodova, smanjenje kamatnih stopa u eurima od 50 baznih bodova, dodatno povećanje loših kredita od 30 posto te implicirano ukupno povećanje omjera loših kredita i ukupnih kredita od 118 posto.

5/ Pretpostavlja deprecijaciju kune od 30 posto, rast kumskih kamatnih stopa od 300 baznih bodova te implicirano ukupno povećanje omjera loših kredita i ukupnih kredita od 251 posto.

6/ Pretpostavlja rast kumskih kamatnih stopa od 200 baznih bodova, rast kamatnih stopa u eurima od 200 baznih bodova, dodatno povećanje loših kredita od 10 posto te implicirano ukupno povećanje omjera loših kredita i ukupnih kredita od 146 posto.

14. **Testiranje na stres ukazuje da bi veća kapitalna zaštita mogla biti potrebna, posebice kako bi se najranjivije banke zaštitile od nekih najgorih mogućih, ali vjerojatnih, scenarija.** Ono također ukazuje da je za procjenu otpornosti banaka potrebno kombinirati analize pokazatelja financijskog zdravlja iz prethodnih razdoblja s redovnim analizama usmjerenim na buduća razdoblja, posebice kako bi se: analize testiranja na stres koje obavlja HNB ojačale uključivanjem analiza scenarija u testove i uspostavom izvora podataka koji bi olakšali kvantitativnu procjenu različitih izloženosti; potaknulo banke da obavljaju testiranje na stres u sklopu svojih praksi upravljanja rizikom (za kreditni rizik, rizik likvidnosti i tržišne rizike); i pomno pratilo male banke koje je lako previdjeti, a koje pokazuju ranjivost i bankovne prakse koje mogu potencijalno povećati rizike. Također bi bilo korisno u supervizorski nadzor uključiti referentne vrijednosti za procjenjivanje rizika likvidnosti. Od posjeta misije za Ažuriranu verziju FSAP-a HNB pojačano radi na testiranjima na stres koja obuhvaćaju buduća razdoblja kako bi ispitao njihovu osjetljivost na dodatne šokove i scenarije, a planira pripremiti izvješće o financijskoj stabilnosti koje bi obuhvaćalo buduća razdoblja.

B. Nebankarski financijski sektor i međusektorska kretanja i rizici

15. **Iako je sektor nebankarskih financijskih institucija manji od bankarskog sektora, njegova se sistemska važnost povećala u razdoblju od FSAP-a iz 2002. zbog čega je potrebno pumnije ispitati izloženost riziku ovih institucija.** Neke nebankarske financijske institucije su izravna društva kćeri inozemnih matičnih banaka dok su druge u vlasništvu domaćih banaka, a među njima postoje značajne unutargrupne veze u smislu vlasništva i aktivnosti (npr. od dužnika po hipotekarnim kreditima zahtijevaju se instrumenti osiguranja u obliku police životnog osiguranja odnosno osiguranja od elementarnih nepogoda i drugih nesretnih slučajeva, a banke osiguravaju svoje kreditne rizike). Međutim, cjeloviti opseg međusektorskih vlasničkih veza i izloženosti nije poznat. Konsolidirano grupiranje vlasničkih veza i međusektorskih izloženosti pomoglo bi da se utvrdi opseg izloženosti rizicima i dalo informacije o potrebnim aktivnostima.

Tržišta kapitala

16. **Hrvatska tržišta kapitala bilježe vrlo brzi rast, ali im još uvijek manjkaju dubina i likvidnost.** Vlasnički vrijednosni papiri bili su ključni pokretač brzog rasta tržišta kapitala. Tržišna kapitalizacija se više nego utrostručila u razdoblju od 2001., dosegovši 133 posto BDP-a na kraju rujna 2007., dok je ukupni koeficijent prometa iznosio prosječno 8,1 posto kapitalizacije, odnosno bio je među najmanjima u regiji. Postojanje niza dionica trgovačkih društava koje su u vrlo maloj mjeri slobodno dostupne na tržištu (procijenjeni iznos dionica koje nisu odmah raspoložive za ponovnu prodaju) pridonosi niskoj tržišnoj likvidnosti i mogućnosti da nalozi za kupnju/prodaju većih iznosa dionica dovedu do značajne volatilnosti cijena.

17. **Iznimno brz rast tržišta vrijednosnih papira doveo je do zabrinutosti vezanih uz vrednovanje i do rizika korekcije cijena.** Ograničena ponuda vrijednosnih papira zajedno s rastućom potražnjom stvorila je značajne pritiske na cijene, iako je do velike korekcije cijena došlo početkom 2008. Pogodan porezni režim koji se primjenjuje na vlasničke vrijednosne papire vjerojatno također pogoduje popularnosti ovog tržišta. Obrazovanje ulagača o rizicima u sustavu, čime su se hrvatska nadležna tijela počela baviti nakon Ažurirane verzije FSAP-a, potrebno je kako bi se ublažili pretjerani entuzijazam i ponašanje stada.

18. **Daljnje produblјivanje tržišta kapitala trebaju poduprijeti:** (i) snažnija provedba obveza koje se odnose na objavljivanje informacija; (ii) jačanje prava dioničara kroz revidiranje odredaba Zakona o trgovačkim društvima kojima se uređuju sukobi interesa; (iii) pojačani nadzor i analiza tržišta; (iv) odgovarajući pravni okvir i transformacija vlasničke strukture burze radi jačanja integriteta tržišta i (v) rješavanje pravnog okvira za konačnost namire (koji će se uvesti Zakonom o tržištu kapitala). Povećana prodaja i privatizacija dionica javnih poduzeća mogle bi povećati tržišnu likvidnost.

Mirovinski sektor

19. **Važnost novih obveznih mirovinskih fondova (drugi stup) koji su uvedeni 2002. je porasla, ali su oni suočeni s izazovima.** Ukupna imovina ovih fondova iznosila je 7,7 posto BDP-a u kolovozu 2007. Međutim, stopa doprinosa od 5 posto (bruto plaće) vrlo je niska za privatno financirani stup koji još uvijek funkcionira kao nadopuna javnom sustavu. Stopu doprinosa treba značajno povećati, uzimajući u obzir fiskalne implikacije.¹¹ Ulagačka politika fondova redovno se suočava s regulatornim ograničenjima i ograničenjima ponude: fondovi moraju uložiti najmanje 50 posto svoje imovine u državne obveznice i ne smiju uložiti više od 20 posto u inozemnu imovinu. Ova će se ograničenja ukinuti ulaskom u EU.

20. **Sustav dobrovoljnih mirovinskih fondova je mali, a sudjelovanje vrlo skromno.** Dobrovoljni fondovi podliježu manjem broju ulagačkih ograničenja, iako još uvijek postoji strogo ograničenje na ulaganja u inozemne vrijednosne papire. Treba ukinuti male državne poticaje koje država plaća na sredstva koja pojedinci – sudionici dobrovoljnih fondova uplaćuju, a ograničenja na inozemna ulaganja liberalizirati kako bi se klijentima osigurao veći izbor.

Sektor osiguranja

21. **Sektor neživotnog osiguranja relativno je dobro razvijen, ali sektor životnog osiguranja zaostaje u razvoju.** Udio premija na životno osiguranje u ukupnim premijama porastao je u razdoblju između 2000. i 2006., potaknut rastom tzv. *unit-linked* osiguranja (životno osiguranje koje je povezano s ulaganjem u investicijske fondove). Tržišna koncentracija je visoka, a porasla je i relativna važnost društava pod kontrolom stranaca. Sveukupno gledano, poslovi osiguranja ne podliježu pretjerano ograničavajućim propisima. Zabilježene stope zadržavanja rizika su visoke i potrebno ih je držati pod nadzorom kako bi se osiguralo da se mehanizmi prijenosa rizika primjereno upotrebljavaju.

22. **Davatelji hipotekarnih kredita u Hrvatskoj često zahtijevaju da dužnik kupi policu životnog osiguranja kao instrument osiguranja.** Namjera je osigurati pokriće hipotekarnih plaćanja kroz naplative naknade. Premda je ova praksa uobičajena u drugim državama, posebice kad je usporena naplata instrumenta osiguranja, njezina upotreba kao obveznog instrumenta osiguranja mora se zasnivati na određivanju fer cijene, a ne služiti promicanju poslova osiguranja unutar financijskih grupa, pri čemu klijenti moraju biti dovoljno obaviješteni i zaštićeni.

¹¹ Usporedbe radi, ova stopa iznosi 6 posto u Mađarskoj, 9 posto u Poljskoj i Slovačkoj te između 7 i 12 posto u ostalim odabranim zemljama s tržištima u nastajanju. Udvostručavanje ove stope omogućilo bi snažniji razvoj privatnog stupa ali bi, ako se ne promijene parametri javnog stupa, impliciralo dodatno financiranje javnog duga od oko 28 posto BDP-a tijekom 20 godina.

Sektor lizinga

23. **Rizici koji proizlaze iz sektora lizinga umanjeni su novim Zakonom o leasingu te propisima i nadzorom lizing društava od strane HANFA-e.** Novim se zakonom lizing društvima zabranjuje izravno odobravanje kredita koje je prethodnih godina stimuliralo njihov rast tako da ta društva drže 11 posto imovine financijskog sektora – po čemu su odmah iza bankarskog sektora. Zakon također propisuje više minimalne iznose kapitala, kriterije prikladnosti i primjerenosti, strukturu uprave i nadzornog odbora te pravila o upravljanju rizicima.

24. **Ipak, potrebni su još veći naponi kako bi se u potpunosti procijenila kretanja u tom sektoru,** uključujući dinamiku dobiti/gubitaka, vlasničke strukture, kamatni rizik i rizik financiranja pomoću djelotvornog propisanog izvješćivanja i analize rizika. Potrebno je bolje procijeniti adekvatnost kapitala lizing društava kako bi se osiguralo da je ona proporcionalna veličini i rizicima poslovanja. Promjene u strukturi vlasništva i financiranja koje mogu stvoriti rizike trebaju se pratiti u suradnji sa supervizorima matičnih država. Uključivanje klijenata lizing društava u registar obveznika po kreditima – ovisno o promjeni zakonodavstva – poboljšalo bi informacije o dužnicima.

IV. UMANJENJE RIZIKA: REGULATORNA I SUPERVIZORSKA PITANJA

A. Mjere za rješavanje pitanja brzog rasta kredita i rizika

25. **Hrvatska nadležna tijela aktivno su radila na rješavanju makroekonomskih i financijskih ranjivosti povezanih s brzim rastom kredita.** Zabrinuta zbog dinamike rasta kredita s obzirom na relativno visoku osnovicu, rastuću vanjsku neravnotežu i njezine potencijalne implikacije za financijsku stabilnost, hrvatska nadležna tijela donijela su bonitetne i supervizorske mjere za ograničavanje makrofinancijskih ranjivosti, uključujući više kapitalne zahtjeve za tržišni rizik, više pondere rizika za devizne kredite koji su nezaštićeni od rizika, smjernice za upravljanje rizicima povezanim s kreditima stanovništvu i deviznim kreditima, te povezivanje adekvatnosti kapitala i rasta kredita (Tablica 4.). HNB je također donio administrativne mjere za ograničavanje rasta kredita i inozemnog duga u okolnostima pogoršane makro neravnoteže, sporadične potpore fiskalne politike i ograničenog instrumentarija u okviru režima čvrsto upravljanog tečaja i visokih razina financijske eurizacije. Isto tako, lizing društvima zabranjeno je odobravanje kredita te je uspostavljen registar obveznika po kreditima kako bi se poboljšale informacije o dužnicima.

26. **Sveukupno gledajući, ove su mjere postigle neke pozitivne rezultate.** Administrativne kreditne mjere pridonijele su željenom usporavanju rasta bankovnih kredita, a također je, iako u manjoj mjeri, usporen i ukupni rast kredita privatnom sektoru iz domaćih i inozemnih izvora (ukupni krediti smanjeni su za 3 postotna boda, a krediti banaka za 7 postotnih bodova na kraju 2007. u usporedbi s krajem 2006.). Zajedno s povećanjem kamatnih stopa u eurozoni, bonitetne mjere pridonijele su smanjenju udjela kredita vezanih uz strane valute u ukupnim kreditima. Čini se da su banke svjesnije rizika povezanih s ovim kreditima, da su smanjile svoje zaduživanje na inozemnom tržištu i pojačale napore da privuku depozite i kapital. Međutim, administrativne mjere imaju negativne nuspojave, uz potencijalne implikacije za financijsku stabilnost, posredovanje i tržišni razvoj (Okvir 1.).¹²

¹² U procesu osmišljavanja ovih mjera hrvatska nadležna tijela predvidjela su njihove brojne nuspojave, ali su smatrala da njihove potencijalne koristi za obuzdavanje vanjskih neravnoteža i njihove implikacije za financijsku stabilnost premašuju troškove ovih nuspojava.

27. **Uzevši u obzir predstojeće razdoblje, važno je stvoriti plan za konačno ukidanje administrativnih mjera.** Osim njihovih negativnih nuspojava, pristupanje Hrvatske EU, koje je izgledno u razdoblju 2010.-2011., i konačno usvajanje eura zahtijevat će promjene postojećeg okvira politike jer su neki propisi inkompatibilni ili teško održivi u okviru EU integracija.¹³

¹³ Kao što je primijećeno u Prepristupnom ekonomskom programu iz studenoga 2007., pristupanje EU implicira da će instrument granične obvezne pričuve postati neodrživ. Također, u kontekstu usvajanja eura, stopa obvezne pričuve morat će se smanjiti sa sadašnje razine od 17 posto na razinu od 2 posto koju je odredila Europska središnja banka (ESB). Usvajanje politike jedinstvene putovnice vjerojatno će imati implikacije za strukturu financijskog sektora jer će se društva kćeri inozemnih banaka moći slobodno transformirati u podružnice, čime će se smanjiti prostor za nametanje regulatornih ograničenja na njihove aktivnosti. Primjena Basela II također će nametnuti određena ograničenja na regulatorni okvir za banke.

Tablica 4. Hrvatska: Mjere za rješavanje pitanja rasta kredita

Bonitetne i supervizorske mjere

- Obveza izdvajanja pričuva za opće bankovne rizike za banke čiji rast aktive premašuje određeni limit i kao funkcija stope adekvatnosti kapitala banaka (2004., izmjenom iz 2006. se iznos izdvojenih pričuva povezuje samo s rastom kredita);
- Uvođenje kapitalnih zahtjeva za tržišne rizike (2004.);
- HNB-ov nadzor banaka stavlja veći naglasak na rizike (2004.);
- Povećani ponderi rizika za devizne kredite koji su nezaštićeni od rizika (2006., dodatno povećani krajem 2007.);
- Izdavanje smjernica za banke za upravljanje rizicima koji se odnose na devizne kredite i kredite stanovništvu (2006.);
- Novi zakon o lizingu ograničio je poslovanje lizing društava samo na poslove lizinga (nije im dozvoljeno odobravanje kredita, na snazi od 2007.) i stavio lizing društva pod nadzor HANFA-e;
- Registar obveznika po kreditima započeo poslovati u svibnju 2007.;
- U prosincu 2007., radi daljnjeg obuzdavanja vanjske ranjivosti i očuvanja makroekonomske stabilnosti, propisi o adekvatnosti kapitala su izmijenjeni tako da je propisana minimalna adekvatnost kapitala povezana s rastom kredita i izvorima financiranja; i
- Intenzivirana prekogranična suradnja supervizora.

Administrativne ili izravne monetarne mjere

- Obveza održavanja likvidnih deviznih potraživanja (stopa minimalno potrebnih deviznih potraživanja ili "pravilo 32 posto") (2003.) (osnovica je proširena krajem 2006. kako bi se uključili instrumenti s valutnom klauzulom).
 - Granična obvezna pričuva (GOP): uvedena sredinom 2004. po stopi od 24 posto, naknadno povećana u nekoliko navrata na 55 posto; uklonjeni su nedostaci u propisima vezani uz uključivanje u osnovicu za izračun GOP-a.
 - Kreditne kontrole (2003. te od početka 2007.): tijekom 2003. banke su bile obvezne držati blagajničke zapise HNB-a koji su donosili prinos od 0,5 % (bitno manje od tržišnih stopa) u dvostruko većem iznosu od rasta kredita iznad 4 posto ("pravilo 16 posto"). Kreditne kontrole su ponovno uvedene i primjenjuju se od 2007.: banke su bile obvezne kupiti HNB-ove blagajničke zapise koji donose malu dobit, i to u iznosu od 50 posto iznosa u kojemu je njihov rast plasmana premašivao HNB-ovo ograničenje, što je u skladu s godišnjim rastom kredita od 12 posto ("pravilo 12 posto"). HNB je mijenjao kreditne kontrole nekoliko puta kako bi otklonio nedostatke u propisima, a u prosincu 2007. je potvrdio da će kontrole ostati na snazi i u 2008. U 2008. primjenjuju se mjesečna ograničenja od 1 posto, a pooštreni su i ostali uvjeti (tj. stopa upisa obveznih blagajničkih zapisa na prekomjerni rast kredita povećana je na 75%, a godišnja kamatna stopa na blagajničke zapise smanjena je na 0,25%).
 - Posebna obvezna pričuva, POP (2006.): obvezno izdvajanje 55 posto obveza banaka koje proizlaze iz izdanih vrijednosnih papira kako bi se uklonili nedostaci u propisima vezani uz uključivanje u osnovicu za izračun GOP-a. Osnovica pričuve je svako povećanje prosječnoga dnevnog stanja izdanih vrijednosnih papira u određenoj obračunskoj razdoblju u odnosu na prosječno dnevno stanje izdanih vrijednosnih papira u siječnju 2006.
 - Banke su također obvezne izdvojiti visoku opću obveznu pričuvu na depozite (17 posto).
-

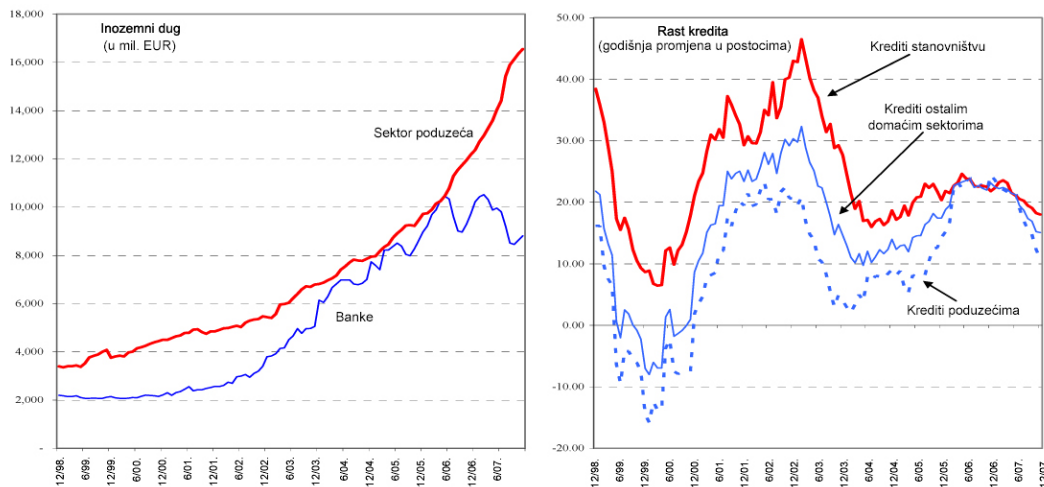
Okvir 1. Učinci HNB-ovih mjera za rješavanje pitanja brzog rasta kredita

Bonitetne i administrativne mjere donesene posljednjih godina ostvarile su neke pozitivne rezultate u rješavanju ranjivosti povezanih s brzim rastom kredita. Administrativne mjere pridonijele su usporavanju rasta bankovnih kredita od početka 2007. Više kamatne stope u eurozoni, smjernice za upravljanje rizicima, viši ponderi rizika za devizne kredite nezaštićene od rizika i proširenje osnove za stopu minimalno potrebnih deviznih potraživanja natjerali su banke da smanje udio kredita vezanih uz strane valute. Banke su pojačale napore da privuku depozite za financiranje svojih aktivnosti. Adekvatnost kapitala također je porasla, djelomice i zbog toga što je bankama u stranom vlasništvu sada jeftinije pribaviti kapital od svojih matičnih banaka nego se oslanjati na inozemno zaduživanje koje podliježe HNB-ovim mjerama. Poboljšala se svijest banaka o rizicima, posebice u svezi odobravanja deviznih kredita koji su nezaštićeni od rizika.

Istovremeno, mjere donose određene posljedice koje mogu imati potencijalne implikacije za financijsku stabilnost. S obzirom na postojanje djelotvornih ograničenja na rast plasmana, inozemne banke podupiru ugovaranje izravnog prekograničnog zaduživanja svojih klijenata, uglavnom velikih korporacija s najboljom kreditnom sposobnošću, dok hrvatskim bankama preostaju uglavnom klijenti koji nemaju drugih izvora financiranja. Pokušaj banaka da, umjesto zaduživanjem u inozemstvu, dodatna sredstva pribave u obliku kapitala kako bi izbjegle obveznu pričuvu, dodatno povećava kompleksnost veze između kapitala i rizika koji se tim kapitalom trebaju pokriti. Banke koje teže ostvarenju viših prinosa kako bi nadoknadile učinak djelotvornih ograničenja na rast iznosa plasmana također povećavaju svoju sklonost riziku. Provedba mjera također donosi administrativne troškove bankama i HNB-u, a pokušaji zaobilaznja propisa potiču stalno mijenjanje opsega njihove primjene.

Administrativne mjere također imaju potencijalne negativne dugoročne implikacije. One potiču financijsku disintermedijaciju jer je sposobnost banaka da zadovolje potražnju svojih klijenata smanjena zbog kreditnih ograničenja, a sadašnji tržišni udjeli u sustavu ostaju nepromijenjeni. Ove mjere također bi potkopale dostupnost kredita, posebice za mala i srednja poduzeća, jer bi banke usmjeravale kredite unutar propisanih ograničenja prema sektoru stanovništva – tj. sektoru koji donosi veću iako rizičniju dobit i koji nema potencijala za povećanje produktivnosti. Naknadno zaoštavanje kreditnih ograničenja (ograničavanjem mjesečnog rasta i proširenjem obuhvata na sestrinska poduzeća) također neproporcionalno pogađa banke i daje konkurentsku prednost samostalnim financijskim poduzećima u odnosu na poduzeća koja su povezana s nekom bankom. Iako su se banke možda koristile izdavanjem obveznica kako bi izbjegle izdvajanje granične obvezne pričuve, posebna obvezna pričuva na izdavanje obveznica može otežati razvoj dugoročnih instrumenata i likvidnosti te upravljanje ročnošću od strane banaka.

Učinak mjera na kredite banaka i zaduživanje u inozemstvu

Izvor: HNB

28. **Prijelaznu strategiju treba pažljivo osmisliti kako se ne bi potkopala financijska stabilnost.** Ovom je strategijom posebice potrebno utvrditi: koje mjere treba ukinuti, uzimajući u obzir njihove negativne učinke i usklađenost s EU i euro okvirima; okolnosti u kojima se ove mjere mogu ukinuti; vremenski trenutak i dinamiku njihova uklanjanja u kontekstu potencijalnih makroekonomskih implikacija; te zaštitne mjere za ograničavanje potencijalnih posljedica. Ove zaštitne mjere uključuju potporu makroekonomskih politika, otporan bankarski sustav i snažan nadzor banaka. Oštrija fiskalna politika bila bi posebice ključna za smanjenje prekomjernih pritisaka na strani potražnje u trenutku ubrizgavanja likvidnosti u sustav. Banke trebaju donositi razborite odluke u vezi odobravanja kredita i zaduživanja, a HNB treba intenzivirati svoje praćenje bankovnih kredita, upravljanja rizicima i standarda odobravanja kredita. Dodatne bonitetne mjere mogu se razmotriti kako bi se obuzdali svi bonitetni rizici koji se mogu pojaviti. Za ovaj prijelaz također bi bili važni: povećanje svijesti o rizicima, djelotvorna suradnja između supervizora matičnih država i države domaćina, dublja financijska tržišta i instrumenti za lakše upravljanje rizicima.

B. Regulativa i nadzor banaka

29. **Hrvatska nadležna tijela dosegla su potrebnu razinu stručnosti i uspostavila djelotvoran okvir za nadzor banaka.** Ukupna procjena Baselskih osnovnih načela djelotvorne supervizije banaka (BON) koju je provela misija za Ažuriranu verziju FSAP-a jest pozitivna. (Dodatak). Riješene su najznačajnije slabosti utvrđene u procjeni FSAP-a iz 2002. HNB je također uspostavio potrebne ovlasti za nametanje mjera za poboljšanje stanja kojima se rješavaju nepoštivanje regulatornih zahtjeva, slabosti u upravljanju rizicima i financijskom stanju banaka. Međutim, mogle bi se donijeti smjernice o tome kad se mogu poduzeti supervizorske mjere predostrožnosti i unaprijed planirati djelovanje u slučaju krize. Značajan napredak je ostvaren u području suradnje između supervizora matičnih država i države domaćina.¹⁴ Dodatna je pozornost potrebna u još samo nekoliko područja nadzora banaka.¹⁵

30. **Područje na koje je potrebno obratiti posebnu pozornost jest nedostatak jasnoće u nadzoru grupa banaka koje se bave i nebankarskim poslovima.** Posebice, kad se grupa banaka bavi i nebankarskim poslovima, HNB i HANFA surađuju razmjenjujući informacije u

¹⁴ Prekogranična supervizorska suradnja između HNB-a i matičnih supervizora Austrije, Mađarske, Italije i Bosne i Hercegovine formalno je uspostavljena memorandumima o razumijevanju koji uključuju detaljne odredbe o razmjeni informacija. U tijeku su pregovori s francuskim i njemačkim supervizorima o sklapanju sličnih memoranduma o razumijevanju. Supervizorska suradnja odvija se i na razini politike i na razini kontinuiranog nadzora (npr. kroz zajedničke izravne kontrole).

¹⁵ Ova područja obuhvaćaju: poboljšanje transparentnosti operativne neovisnosti supervizije banaka unutar HNB-a; poboljšanje načina na koji su nadzor koji se obavlja analizom financijskih i drugih izvješća i izravni nadzor integrirani u supervizorski ciklus i daljnje unapređenje elemenata supervizorskog pristupa koji obuhvaćaju buduća razdoblja u sklopu daljnjeg približavanja nadzoru koji se zasniva na rizicima (npr. većim usredotočivanjem pozornosti na anticipiranje budućih rizika i većim prilagođavanjem supervizije rizičnom profilu banaka). Područje koje nije bilo obuhvaćeno Ažuriranom verzijom FSAP-a jest hrvatski sustav za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma. Ovo područje posljednji je put procijenio MoneyVal u rujnu 2006., a izvješće o toj procjeni treba se usvojiti na njegovoj plenarnoj sjednici početkom travnja 2008. Iako konačno izvješće nije bilo dostupno za uključivanje u FSSA, Izvješće o poštivanju standarda i kodeksa (ROSC) koje se zasniva na zaključcima MoneyVal-a je u pripremi, a očekuje se da će do sredine 2008. biti spremno za dostavljanje Odboru.

skladu s memorandumom o razumijevanju koji su ove dvije institucije sklopile.¹⁶ Potrebno je posvetiti veću pozornost grupnim rizicima unutar grupe banaka, koji će vjerojatno rasti zajedno s daljnjim razvojem nebankarskih aktivnosti grupa banaka, kako bi se jasno definirala uloga vodećeg supervizora i osiguralo da se rizici grupe sustavno nadziru. Međusektorske izloženosti riziku i tijesne vlasničke veze između banaka i nebankarskih financijskih institucija zahtijevaju snažniju suradnju između HNB-a i HANFA-e kako bi se poboljšale spoznaje o rizicima koje bankarski i nebankarski poslovi predstavljaju za institucije pod njihovim nadzorom.

31. Pripreme za Basel II odvijaju se prema planu, te će se on početi primjenjivati u siječnju 2009. Većina stranih banaka – dioničara hrvatskih banaka planira primjenjivati pristup zasnovan na internim rejting sustavima (IRB) ili napredni pristup (AMA). Njihova hrvatska društva kćeri razvijaju vlastite modele ili usklađuju modele koje su razvile njihove matične banke (Tablica 5.). Manje domaće banke planiraju primijeniti standardizirani pristup (SA) s obzirom na nedostatak podataka i iskustva za razvijanje sofisticiranih modela. Čini se da su HNB i većina hrvatskih banaka sposobni za primjenu Basela II. Pripremaju se studije o njegovom učinku, uključujući i studiju za procjenu učinka na kapital. Iako se supervizorski okvir koji je usredotočen na rizike još uvijek razvija, čini se da postojeće supervizorske tehnike i postupci upravljanja rizicima ne predstavljaju rizike za uspješnu primjenu Basela II. HNB i banke također se koriste spoznajama supervizorskih tijela matičnih država i banaka majki. Kao i u drugim državama, manje su banke slabije pripremljene za primjenu Basela II. Bilo bi korisno produbiti dijalog o nekoliko područja (npr. konzultativni dokumenti o 2. i 3. stupu i podzakonskim propisima).

Tablica 5. Hrvatska: Pristupi za primjenu Basela II

(na osnovi podataka iz lipnja 2007.)

Rizik	Pristup	Imovina banaka (%)	Broj banaka (%)
Kreditni rizik	Standardizirani (SA)	11	61
	IRB	88	27
	Neodlučeno	1	12
Tržišni rizik	Standardizirani (SA)	82	97
	Interni model	18	3
	Neodlučeno	0	0
Operativni rizik	Jednostavni (BIA)	19	52
	Standardizirani (SA)	24	18
	Napredni (AMA)	54	12
	Neodlučeno	3	18

¹⁶ U Hrvatskoj ne postoji pravni okvir za regulaciju dodatnog nadzora nad financijskim konglomeratima, ali će se odredbe Direktive 2002/87/EK prenijeti u hrvatsko zakonodavstvo donošenjem Zakona o financijskim konglomeratima u trećem tromjesečju 2008.

C. Regulatorika i nadzor nebankarskog financijskog sustava

32. **Regulatorika i nadzor nebankarskog financijskog sektora nastavili su se poboljšavati u razdoblju od FSAP-a iz 2002.** Riješene su mnoge slabosti utvrđene u FSAP-u iz 2002. (Prilog II.). HANFA, jedinstveno tijelo nadležno za regulaciju nebankarskog financijskog sektora, osnovana je 2006. objedinjavanjem bivše Komisije za vrijednosne papire Republike Hrvatske, Agencije za nadzor mirovinskih fondova i osiguranja i Direkcije za nadzor društava za osiguranje, te je također preuzela odgovornost za nadzor lizing društava koja prije nisu bila obuhvaćena regulativom. Stavljanje lizing društava pod nadzor HANFA-e pridonijelo je smanjenju supervizorskog jaza i prostora za izbjegavanje kreditnih mjera koje se odnose na banke. Ubrzani su naponi vezani uz suradnju s HNB-om u razmjeni informacija. Također se radi na zajedničkim kontrolama grupa banaka pod vodstvom HNB-a i na grupiranju međusektorskih izloženosti riziku i vlasničkih veza između banaka i nebankarskih institucija.

33. **Okvir koji se odnosi na vrijednosne papire, osiguranje te regulativu i nadzor mirovinskog sektora uglavnom je u skladu s međunarodnim standardima, premda još postoje određene slabosti.** Potencijalna slabost jest nemogućnost HANFA-e da izravno, bez sudjelovanja sudskog sustava, nametne novčane kazne. Druga potencijalna slabost jest provedba standarda koji se odnose na objavljivanje financijskih izvješća i računovodstvenih i revizorskih standarda za nefinancijska društva, što je zajednički zadatak HANFA-e i ostalih državnih i privatnih institucija.¹⁷ Također je potrebno razviti supervizorski sustav koji je orijentiran na rizike u sektoru vrijednosnih papira, mirovinskom sektoru i sektoru osiguranja kojim bi se obuhvatilo praćenje rizika i utvrdilo supervizorske mjere za njihovo umanjeње. Uz poštivanje propisa, supervizija bi se trebala usredotočiti na upravljanje različitim tržišnim rizicima, kao i kreditnim rizicima te rizicima poslovnog/financijskog upravljanja u nebankarskom sektoru.

V. UPRAVLJANJE LIKVIDNOŠĆU SUSTAVA I PLANIRANJE ZA SLUČAJ NEPREDVIĐENIH OKOLNOSTI

A. Upravljanje likvidnošću sustava

34. **Iako HNB ima na raspolaganju brojne instrumente za upravljanje likvidnošću sustava,¹⁸ dnevno upravljanje likvidnošću banaka otežano je zbog nerazvijenog i segmentiranog međubankovnog tržišta novca.** Dnevni promet na međubankovnom tržištu je mali, transakcije su koncentrirane na neosigurana prekonoćna dospijeca, a krivulja prinosa ne postoji za razdoblje duže od mjesec dana. Tržište nije u mogućnosti osigurati protok likvidnost između banaka, velike banke oslanjaju se na sredstva HNB-a, matičnih banaka ili ostalih velikih banaka putem bilateralnih aranžmana, dok je trgovina malih banaka s velikim bankama otežana zbog ograničenja izloženosti i internih ograničenja koja su određena njihovim sustavima upravljanja rizicima. Ograničeni iznos prihvatljivih instrumenata

¹⁷ Posebnu evaluaciju supervizorskih sposobnosti HANFA-e koja obuhvaća načela supervizije u sektorima vrijednosnih papira i osiguranja te mirovinskom sektoru obavila je misija Europske komisije za stručnu ocjenu financijskog sektora (engl. *Financial Sector Peer Assessment*) tijekom listopada 2007.

¹⁸ Glavni instrument za postizanje i očuvanje stabilnosti cijena su i dalje devizne aukcije, a stabilnost kune je glavni operativni cilj, dok ostali instrumenti (tjedne aukcije, obvezne pričuve, administrativne mjere) služe kao potpora ovom instrumentu.

osiguranja (koji se čuva za poslove s HNB-om) i česte promjene propisa također ograničavaju spremnost banaka da omoguće protok viška likvidnosti.^{19 20}

35. Ove i druge prepreke djelotvornom upravljanju likvidnošću banaka trebaju se riješiti unutar ograničenja monetarnog okvira kojemu je cilj održati kunu stabilnom i ograničiti financijske ranjivosti. Napori vezani uz obuzdavanje kreditnog rasta radi očuvanja makroekonomske stabilnosti doveli su do značajnog povećanja likvidnosti kod HNB-a, a zbog nepostojanja međubankovnog tržišta koje dobro funkcionira banke su postale ovisne o HNB-ovim tjednim repo operacijama. Za rješavanje ovih izazova potrebni su: veća fleksibilnost repo stope koja će odražavati uvjete likvidnosti; proširenje broja prihvatljivih vrsta instrumenata zaštite kako bi se povećao obujam sekuritiziranih kredita (tako da se uključe državne obveznice uz odgovarajuće odbitke pri vrednovanju kod dužih dospijeća i nominacije u stranim valutama); nastavak dijaloga s bankama o čestim promjenama propisa kako bi se smanjila njihova nevoljkost da omoguće protok likvidnosti na tržištu; te integriranje podataka koji su implicirani volatilnošću na međubankovnom tržištu u dnevne prognoze likvidnosti i poslove upravljanja likvidnošću.

36. Hrvatska nadležna tijela poduzela su neke korake u tom smjeru nakon posjeta misije za Ažuriranu verziju FSAP-a. Od kraja 2007. HNB dozvoljava veću fleksibilnost repo stope i naglašava da će se, po potrebi, repo aukcije uglavnom upotrebljavati za upravljanje likvidnošću. Produbljivanje dijaloga s bankama pridonijelo je boljem razumijevanju HNB-ovih mjera, što je važno za usklađivanje inicijativa financijskih institucija s inicijativama HNB-a.

B. Planiranje za slučaj nepredviđenih okolnosti

Zajmodavac u krajnjoj nuždi

37. Postoji načelno primjeren okvir za osiguranje likvidnosti u hitnim slučajevima. Kredit koji HNB odobrava kao zajmodavac u krajnjoj nuždi osigurava hitno potrebnu likvidnost solventnim bankama po visokim kamatnim stopama na razdoblje koje ne može biti duže od šest mjeseci (ova mogućnost je samo jednom korištena od 2002.), a praćen je supervizorskim nadzorom i odobren uz uvjet da se ograniče rizici za HNB (npr. banke daju detaljan popis aktivnosti i projekcije novčanog toka za razdoblje korištenja kredita).²¹ Podrška likvidnosti mora u potpunosti biti osigurana prihvatljivim instrumentima osiguranja. U iznimnim slučajevima, ako HNB procijeni da problemi s likvidnošću određene banke ugrožavaju stabilnost financijskog sustava, prihvatljivi instrumenti osiguranja mogu obuhvaćati i dugoročne državne vrijednosne papire, državne obveznice država članica EU ili

¹⁹ Trezorski zapisi Ministarstva financija jedini su prihvatljivi instrument osiguranja u različitim monetarnim operacijama (npr. repo operacije, unutarnevni kredit, lombardni kredit). Iznos upisanih trezorskih zapisa MF-a (12 mlrd. kuna) je malen i neravnomjerno raspoređen među bankama, a mnoge banke nemaju dovoljno instrumenata osiguranja za posuđivanje u vremenima manjka likvidnosti.

²⁰ U tržišnoj infrastrukturi nema poznatih prepreka za međubankovno trgovanje. Postoji sustav namire u realnom vremenu na bruto načelu koji dobro funkcionira i kojim upravlja HNB. Središnja depozitarna agencija osigurava usluge središnjim ugovornim stranama za namiru vrijednosnih papira, ali konačnost namire i ugovori o financijskom kolateralu nisu uređeni sadašnjim propisima.

²¹ U iznimnim slučajevima se dospijeće kredita za likvidnost koji HNB daje kao zajmodavac u krajnjoj nuždi može produžiti na razdoblje do dvanaest mjeseci. U tom slučaju kredit mora zatražiti i za njega jamčiti Republika Hrvatska, uz odobrenje Hrvatskog sabora. HNB planira izmijeniti uvjete za dobivanje ovog kredita tako da se razdoblje dospijeća produži na 12 mjeseci bez uvjeta državnog jamstva.

ostale vrste uobičajeno prihvatljivih instrumenata osiguranja. HNB osigurava hitno potrebnu likvidnost samo u kunama, ali banke mogu zamijeniti posuđena kunska sredstva za devizna sredstva. Stopa minimalno potrebnih deviznih potraživanja od 32 posto također osigurava zaštitu u slučaju naglog povlačenja deviznih depozita. Značajni iznosi likvidnosti koji su zamrznuti kod HNB-a zbog različitih regulatornih zahtjeva mogu se osloboditi u slučaju stezanja likvidnosti.²²

Rješavanje problema u bankama i osiguranje štednih uloga

38. **Pravni okvir za rješavanje problema u bankama, stečajni postupak i osiguranje štednih uloga daje HNB-u široki raspon ovlasti.** Ove ovlasti omogućuju HNB-u da rješava probleme sa solventnošću pojedinih banaka i da ograniči potencijalne negativne učinke na povjerenje deponentata u slučaju kad se pokaže da je potrebno zatvoriti banku. Ove ovlasti uključuju: supervizorske mjere za poboljšanje stanja u banci te restrukturiranje, likvidaciju i stečaj.

39. **Pravni okvir za banke obuhvaća tri načina za rješavanje problema u bankama:** stečaj, likvidaciju i posebnu upravu. Kod stečaja, koji se upotrebljava za potpuno nesolventne institucije, deponenti se isplaćuju odmah, a država dobiva povrat tih sredstava putem prodaje nadoknadivih potraživanja u skladu s uspostavljenom hijerarhijom vjerovnika. Kod likvidacije se deponenti ne isplaćuju već dobivaju naknadu nakon što se prodaju naplativa potraživanja banke i dobiju primici. Obaviješteni smo da posebni upravitelji imaju mogućnost prodati djelomične bilance (npr. naplative kredite s odgovarajućim depozitima) drugim bankama – kupcima, što je prvi korak u rješavanju problema, ali ovaj mehanizam nije izričito naveden u pravnom okviru.

40. **Neki osnovni uvjeti za rješavanje problema u bankama nisu dakle u potpunosti obuhvaćeni ni sadašnjim zakonima niti prijedlozima novih zakona.** Budući da u pravnom okviru predstečajni mehanizam nije izričito naveden u procesu rješavanja problema (tj. mogućnost provedbe djelomičnog prijenosa bilance kako bi se deponentima osiguralo neprekidno pružanje usluga), HNB bi se mogao suočiti s pravnim osporavanjem vjerovnika i deponentata u slučaju da se takvi mehanizmi upotrijebe. Pritužbe ove vrste mogu usporiti proces rješavanja problema, spriječiti brzu isplatu naknade deponentima i pridonijeti pogoršanju imovine banke. Ovaj nedostatak definiranosti/pravni nedostatak može se poboljšati tako da se među pravno dopustivim instrumentima koji su na raspolaganju posebnoj upravi izričito navede mehanizam djelomičnog izdvajanja imovine/obveza. HNB bi također trebao dobiti odgovarajuću pravnu zaštitu za supervizorske postupke poduzete u dobroj vjeri (Dodatak).

41. **Sadašnji sustav osiguranja štednih uloga doživjet će nekoliko promjena u sklopu usklađivanja s EU.** Sadašnji sustav pokriva 100.000 kuna (oko 14.000 eura) za ukupni iznos štednih uloga na računima pojedinog deponenta banke. Prema prijedlogu novog zakona o osiguranju štednih uloga, koji je pripremljen kako bi se zadovoljili standardi EU koji su dio pravne stečevine EU, osigurani iznos povećao bi se na 160.000 kuna, a bila bi obuhvaćena i mala i srednja poduzeća (SMEs) te pojedinci, uz mogućnost suosiguranja. Detaljne odredbe još nisu utvrđene pa je potrebno pažljivo procijeniti dobre i loše strane suosiguranja.

²² Na kraju veljače 2008. su neto (bruto) međunarodne pričuve HNB-a, isključujući (uključujući) obveze prema bankama koje se drže kod HNB-a zbog različitih oblika pričuve iznosile 53 posto (68 posto) deviznih depozita banaka.

42. **Razgovori tijekom posjeta misije za Ažuriranu verziju FSAP-a ukazivali su na nepostojanje jasno definiranih uloga različitih subjekata uključenih u rješavanje problema u bankama** (HNB-a, Državne agencije za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka (DAB), Ministarstva Financija (MF) i sudova). Misija je smatrala da: (i) sveukupnu odgovornost za programe sanacije institucija u poteškoćama trebaju imati supervizori HNB-a i da ne bi trebalo postojati natjecanje različitih subjekata u obavljanju ovog zadatka; (ii) MF treba biti odgovoran za osiguranje kapitala banci s problemima i (iii) HNB treba biti odgovoran za pružanje podrške likvidnosti, a DAB za pružanje ostalih sredstava sigurnosne mreže.

43. **Preporuke misije za Ažuriranu verziju FSAP-a koje se odnose na jačanje okvira za rješavanje problema u bankama su:** (i) jasno definiranje uloga i odgovornosti svih strana uključenih u proces rješavanja problema u bankama te formaliziranje postojećih “samorazumljivih” uloga kako bi se ograničio rizik kašnjenja i nekoordiniranog djelovanja u slučaju krize; (ii) jasno određivanje subjekata koji snose prve gubitke, s jasnim smjernicama kojima se podrška HNB-a ograničava na slučajeve sistemskog rizika i (iii) definiranje odredaba za brzu isplatu/zajamčenu uslugu deponentima u slučaju propasti banke – ne tek nakon formalnog stečaja. Hrvatska nadležna tijela odnedavno su ubrzala napore da jasno definiraju uloge subjekata uključenih u rješavanje problema u bankama.

Pripremljenost za krizne situacije

44. **Iako su kontinuirana previranja na globalnim financijskim tržištima dosad tek ograničeno pogodila Hrvatsku, nastavak pritisaka na globalnim financijskim tržištima naglašava potrebu za planovima za slučaj nepredviđenih okolnosti.** Planovi bi obuhvaćali opcije koje se odnose na politiku te praktična pitanja, kao što su npr. razvoj planova za slučaj nepredviđenih okolnosti koji se odnose na način provedbe tih opcija, posebice s obzirom da je bankarski sustav u većinskom stranom vlasništvu. Ovi bi se planovi mogli dokumentirati u priručniku koji obuhvaća određivanje načela za upravljanje u kriznim situacijama; uspostavu analitičkih okvira za procjenjivanje krize; pripremu koraka i postupaka; ključne informacije potrebne za neophodne analize²³ i konkretne oblike suradnje, razmjene informacija i dijaloga između nadležnih tijela (i vanjskih i domaćih).

45. **U vrijeme posjeta misije za Ažuriranu verziju FSAP-a nisu postojali formalni aranžmani za upravljanje u kriznim situacijama i raspodjelu tereta između HNB-a i relevantnih stranih nadležnih tijela.** Ideja da matična banka preuzme odgovornost za svoje društvo kćer u Hrvatskoj promatrana je kao prva linija obrane, nakon čega bi uslijedila mogućnost oslobađanja značajnog iznosa pričuva banaka koje se drže kod HNB-a. Kriza likvidnosti koja bi se pojavila u Hrvatskoj ili drugdje ipak bi mogla izazvati poteškoće u bankarskom sustavu ako se ne bi ostvarila podrška matične banke u slučaju nepovoljnih kretanja ili moguće regionalne zaraze.

46. **Misija je predložila HNB-u da s monetarnim i supervizorskim tijelima matičnih banaka uspostavi formalne dijaloge o pitanjima upravljanja u kriznim situacijama.** Posebice bi bilo dobrodošlo da se memorandumima o razumijevanju formalno odrede načini

²³ One mogu uključivati visokofrekventne podatke o: (i) izloženostima pojedinih banaka prema drugim bankama u sustavu, matičnim bankama i društvima kćerima u drugim državama u smislu financiranja, depozita i kredita i (ii) podatke pojedinih banaka o: poziciji likvidnosti, obvezama plaćanja koje dospijevaju u kratkom roku, neto otvorenim pozicijama, izravnim/neizravnim deviznim izloženostima, pokazateljima solventnosti, dostupnosti instrumenata osiguranja i depozitima stanovništva i poduzeća.

djelovanja i suradnje između supervizora. Bilo bi korisno da nadležna tijela matičnih država i države domaćina razgovaraju o tome "tko je glavni" kao i o opcijama i smjernicama za upotrebu kredita za likvidnost od strane banaka u stranom i domaćem vlasništvu u kriznoj situaciji. Jačanje kapaciteta banaka za upravljanje likvidnošću također bi pomoglo umanjiti teret koji HNB snosi u stresnim situacijama.

47. **Na ovom su području već poduzeti određeni koraci.** HNB je pokrenuo formalne dijaloge sa supervizorskim tijelima stranih banaka u cilju pojašnjavanja načina na koji bi matične banke reagirale u slučaju problema u Hrvatskoj. Planira se nadopuna postojećih memoranduma o razumijevanju sa supervizorskim tijelima Austrije, Bosne i Hercegovine, Mađarske i Italije u vezi aranžmana za upravljanje u kriznim situacijama, a trebaju se sklopiti memorandumi o razumijevanju s Francuskom i Njemačkom. Zasad još nisu primljeni nikakvi odgovori na formalno pokrenut dijalog. U vezi s upravljanjem likvidnošću valja spomenuti da HNB prati likvidnost banaka i njihovo upravljanje rizicima putem izravnih kontrola i neizravnog nadzora koji se obavlja analizom financijskih i drugih izvješća.

48. **Članovi tima također su smatrali da bi bilo korisno da nadležna tijela sudjeluju u vježbama simulacije krize ili "ratnim igrama", kako u domaćem tako i u prekograničnom kontekstu.** Ovakve su vježbe postale uobičajeno sredstvo koje pomaže u razvoju postupaka suradnje u upravljanju u kriznim situacijama, a mogle bi biti vrlo korisne za testiranje adekvatnosti domaćih i međunarodnih postupaka, potencijalnih slabosti u komunikacijskim i koordinacijskim kanalima i postupcima, poimanja odgovornosti unutar i između relevantnih institucija, te vrsta informacija i potrebnih podataka.

C. Institucionalni i pravni okvir za bankovno posredovanje

49. **Institucionalni okvir značajno je ojačan od posljednjeg FSAP-a, a još je u tijeku daljnji rad na okončanju potrebnih izmjena.** Većina promjena u institucionalnom okviru financijskog tržišta vezana je uz usklađivanje zakonodavstva koje se odnosi na financijski sustav s pravnom stečevinom EU. Niz zakona je već donesen, a trenutačno se radi na nekoliko zakona, uključujući Zakon o kreditnim institucijama, čija se primjena planira.

50. **Sporo rješavanje potraživanja još uvijek naglašava problem usporene naplate instrumenata osiguranja i zahtijeva poboljšanje pravnog sustava.** Usporena naplata instrumenata osiguranja ograničava rast dugoročnih kredita poduzećima, a za naplatu prosječno treba tri godine. Ona također dovodi do toga da banke zahtijevaju donekle neobične vrste (višestrukih) instrumenata osiguranja (uključujući jamce), te police životnog osiguranja odnosno osiguranja od elementarnih nepogoda i drugih nesretnih slučajeva za pojedine vrste kredita ili do toga da banke osiguravaju kreditni rizik preko društava za osiguranje. Općenito gledano, situacija u Hrvatskoj je u usporedbi s ostalim istočnoeuropskim zemljama nepovoljnija s obzirom na zaštitu ulagača i provedbu ugovora (Svjetska banka "Izvješće o poslovanju u 2008.", *Doing Business Report for 2008*).

51. **U razdoblju od 2002. napredak je ostvaren u području reforme zemljišnih knjiga i katastra, ali su daljnji koraci ipak potrebni.** Reforma zemljišnih knjiga bila je dugo odgađana uz praktične poteškoće u upisu i provedbi zaloga nad pokretnom imovinom. Kašnjenja su potaknula banke da preuzmu dodatne instrumente osiguranja, što je smanjilo opseg za financijsko posredovanje i povećalo njegove troškove. Zemljišne su knjige sada dostupne putem Interneta. Ipak, čini se da se podaci u katastru i zemljišnim knjigama i dalje razlikuju u nekim slučajevima. Dovršetak ovog projekta pomogao bi bankama u provjeri

podataka o zemljištima i nekretninama u katastru i zemljišnim knjigama i olakšao postupke odobravanja kredita.

Prilog I. Glavne preporuke iz Ažurirane verzije FSAP-a

MJERE	RAZDOBLJE	PRIORITET	STATUS
Stabilnost financijskog sektora			
<ul style="list-style-type: none"> Pažljivo planirati postupni odmak od administrativnih mjera u cilju uklanjanja njihovih negativnih nuspojava uz istodobno održavanje financijske stabilnosti 	kratkoročno	visok	razgovori su u tijeku
<ul style="list-style-type: none"> Nastaviti pažljivo i učestalo pratiti bankovne prakse upravljanja rizicima i standarde kreditiranja i poduzimati odgovarajuće mjere kako bi se spriječili rizici koji se mogu pojaviti 	kratkoročno	visok	u tijeku
<ul style="list-style-type: none"> Jačati analize testiranja na stres i njihovu redovitu uporabu u praćenju rizika i procjeni financijske stabilnosti 	kratkoročno	visok/srednji	u tijeku
<ul style="list-style-type: none"> Smanjiti fiskalne i ostale poticaje koji pogoduju odobravanju određenih vrsta bankovnih kredita 	srednjoročno	visok	očekuje se
<ul style="list-style-type: none"> Nastaviti poduzimati napore kojima će se povećati svijest banaka, dužnika i burzovnih ulagača o rizicima 	srednjoročno	visok	u tijeku
<ul style="list-style-type: none"> Proširiti obuhvat registra obveznika po kreditima kako bi se njime obuhvatile nebankarske financijske institucije 	srednjoročno	visok/srednji	očekuje se
Planovi za slučaj nepredviđenih okolnosti			
<ul style="list-style-type: none"> Uspostaviti formalne oblike komunikacije s monetarnim i supervizorskim tijelima matičnih banaka u vezi s pitanjima upravljanja u kriznim situacijama 	kratkoročno	visok	započeto; odgovor se očekuje
<ul style="list-style-type: none"> Donijeti zakon o osiguranju štednih uloga koji je usklađen sa zakonodavnim okvirom EU i kojim se definira djelotvorni mehanizam za rješavanje problema u bankama, pojašnjava pravni okvir te uloge i odgovornosti svih strana uključenih u rješavanje problema u bankama i u proces restrukturiranja 	srednjoročno	visok	u tijeku; obavljani su razgovori radi jasnog definiranja uloga
Upravljanje likvidnošću i rizicima			
<ul style="list-style-type: none"> Povećati broj prihvatljivih vrsta instrumenata osiguranja za sekuritizirane međubankovne kredite kako bi se olakšalo smanjenje segmentacije na međubankovnom tržištu novca 	srednjoročno	visok	očekuje se
<ul style="list-style-type: none"> Razviti tržišta/instrumente zaštite kako bi se olakšalo upravljanje kamatnim i valutnim rizikom 	srednjoročno	visok	očekuje se
Nebankarski financijski sektor i međusektorski rizici			
<ul style="list-style-type: none"> Uspostaviti sveobuhvatnu bazu podataka i postupke praćenja (sastav ulagača, trendovi i sastav trgovanja, automatizirani sustav ranog upozorenja za sumnjive trgovine), grupirati vlasničke strukture konglomerata i pojasniti uloge u njihovom nadzoru 	kratkoročno	visok/srednji	započeto; u tijeku je poduzimanje odgovarajućih koraka
<ul style="list-style-type: none"> Poboljšati regulatorne kapacitete za praćenje i provedbu financijskih računovodstvenih standarda i objavljivanje podataka na tržištu 	kratkoročno	srednji	očekuje se
<ul style="list-style-type: none"> Povećati dopuštena ulaganja mirovinskih fondova u inozemne vrijednosne papire 	srednjoročno	srednji	očekuje se
<ul style="list-style-type: none"> Ostvariti planove za povećanje stope doprinosa i provesti daljnju privatizaciju sustava mirovinskih fondova 	srednjoročno	srednji	očekuje se
<ul style="list-style-type: none"> Poboljšati supervizorske kapacitete za prelazak društava za osiguranje na standarde Solventnost II koji se zasnivaju na rizicima 	srednjoročno	srednji	očekuje se

PRILOG II. NAPREDAK U PROVEDBI PREPORUKA FSAP-A IZ 2002.

Predmet	Aktivnosti preporučene u 2002.	Provedba preporuka iz 2002.
Procjena BON-a		
Ciljevi, neovisnost, ovlasti i resursi (ON 1)	Opći ciljevi HNB-a u vezi supervizije banaka radi osiguranja zdravog i sigurnog bankarskog sustava trebaju se izričito naglasiti. Kako bi se sukobi interesa smanjili na najmanju moguću mjeru, bilo bi idealno da se odgovornost za superviziju prenese na sektor nadzora koji bi unutar HNB-a trebao dobiti samostalnost. Sektor bi trebao imati vlastiti proračun i potrebne ljudske resurse. Treba uspostaviti redovnu razmjenu informacija s drugim supervizorskim tijelima, kako domaćim tako i stranim.	Djelomično provedeno. Odgovornosti i ciljevi HNB-a u vezi supervizije banaka jasno su navedeni u Zakonu o HNB-u i Zakonu o bankama. Sektor nadzora nije samostalna jedinica. Supervizija nije pod vanjskim utjecajem, ali bi trebalo razmotriti mogućnost da se odgovornost za praćenje nebonitetnih pitanja izuzme iz supervizije banaka. HNB još uvijek nema zakonski imunitet od pokretanja sudskih parnica za supervizorske postupke poduzete u dobroj vjeri. Supervizori banaka razmjenjuju informacije sa supervizorima matičnih država banaka u stranom vlasništvu i s tijelom nadležnim za nadzor nebankarskih financijskih usluga – HANFA-om.
Odobrenje za rad i struktura (ON 2-5)	Organizacijska struktura HNB-a treba se proširiti osnivanjem nove direkcije za licenciranje i provedbu propisa. Treba postojati stalni mehanizam za vrednovanje promjena u vlasništvu na kontinuiranoj osnovi nakon završetka procesa licenciranja kako bi se osiguralo da se uvjeti za izdavanje odobrenja i dalje poštuju.	Provedeno. <i>Direkcija za licenciranje i tržišno natjecanje</i> odgovorna je za obradu zahtjeva za izdavanje odobrenja za rad banaka i stambenih štedionica. Zakon o bankama također predviđa režim prijenosa značajnog vlasničkog udjela koji je načelno u skladu s međunarodnim standardima.
Bonitetna regulativa i zahtjevi (ON 6-15)	Izračun adekvatnosti kapitala treba obuhvaćati tržišne i druge rizike. Prioritet treba dati razvoju postupaka i donošenju propisa o mjerenju tržišnog rizika. Značaj izloženosti riziku države zasad je ograničen, ali HNB treba dati bankama odgovarajuće upute.	Provedeno. Od siječnja 2004. u izračun stope adekvatnosti kapitala uključeni su dodatni rizici – banke čiji je rast veći od 15 posto godišnje moraju izdvojiti dodatne pričuve; kapitalni zahtjevi za tržišni rizik uvedeni su 2004.; donesene su smjernice za banke koje se odnose na upravljanje rizicima koji su povezani s deviznim kreditima i kreditima stanovništvu; povećani su ponderi rizika za devizne kredite nezaštićene od rizika kako bi se spriječili neizravni valutni rizici; HNB je procijenio da je rizik države zanemariv budući da hrvatske banke nisu vrlo aktivne u inozemstvu.
Metode stalne supervizije (ON 16-20)	Potrebno je uspostaviti superviziju na konsolidiranoj osnovi kako bi se osiguralo dobre bankovne prakse. Treba ograničiti prienos nadležnosti za obavljanje izravnog nadzora na vanjske revizore. U tim slučajevima treba jasno odrediti da vanjski revizori moraju imati odgovarajuće vještine i da snose određenu financijsku odgovornost te da njihovo osiguranje od odgovornosti mora biti usklađeno.	Provedeno. Konsolidirana supervizija uvedena je sredinom 2003. HNB ima pravo odbiti izvješće vanjskog revizora i zahtijevati da reviziju ponovno obavi drugo revizorsko društvo.

Predmet	Aktivnosti preporučene u 2002.	Provedba preporuka iz 2002.
	Nacrt <i>Zakona o bankama</i> treba obuhvaćati odredbe koje HNB-u omogućuju da odbije vanjske revizore (npr. na osnovi kvalifikacija, ovisnosti o prihodu i sukoba interesa).	
Obveze koje se odnose na objavljivanje informacija (ON 21)	Slijedeći međunarodna kretanja u raspravama o javnom objavljivanju, treba razmotriti objavljivanje polugodišnjih financijskih izvješća.	Provedeno. HNB objavljuje informacije o cjelokupnoj situaciji u bankarskoj industriji na svojoj web stranici, u svojem Biltenu i Godišnjem izvješću.
Prekogranično bankarstvo (ON 23-25)	Važnost međunarodne suradnje između supervizora je značajna zbog toga što strane banke imaju veliki utjecaj na hrvatski bankarski sektor i treba joj dati prioritet.	Provedeno u velikoj mjeri. Ojačana je suradnja između supervizora matičnih država i države domaćina. Potpisani su i objavljeni memorandumi o razumijevanju s Bosnom i Hercegovinom, Austrijom, Italijom i Mađarskom te s HANFA-om. Pripremaju se memorandumi o razumijevanju s Francuskom i Njemačkom. Potrebno je dati veću važnost prekograničnoj suradnji u vezi s pripremljenošću za krizne situacije i s upravljanjem u kriznim situacijama.
Procjena IOSCO-a		
Načela koja se odnose na regulatorno tijelo (ON 1-5)	Jasno definirati ciljeve propisa koji se odnose na vrijednosne papire. Osigurati dovoljno resursa Hrvatskoj komisiji za vrijednosne papire (CROSEC). Objaviti CROSEC-ova mišljenja o zakonima.	Provedeno u značajnoj mjeri. Ciljevi HANFA-e u vezi regulatornog i supervizorskog nadzora jasno su određeni. Adekvatni resursi dodijeljeni su HANFA-i za superviziju nebankarskog financijskog sektora. Mišljenja o zakonima su objavljena. Nacrti podzakonskih propisa trebaju se objaviti na web stranici HANFA-e.
Načela koja se odnose na autoregulaciju (ON 6-7)	Razmotriti da se ovlasti za određivanje uvjeta za uvrštenje na burzu dodijele autoregulativnim organizacijama. Iskoristiti burzovne sustave kao sredstvo pogodno za pravodobno objavljivanje informacija.	Nema promjene. Autoregulativne organizacije nisu osnovane. Burzovni sustavi su u procesu nadogradnje.
Načela koja se odnose na provedbu propisa o vrijednosnim papirima (ON 8-10)	Pojasniti i ojačati ovlasti CROSEC-a. Osigurati da nacrt <i>Zakona o vrijednosnim papirima</i> daje CROSEC-u zakonsku ovlast poduzimanja korektivnih mjera.	Nema promjene. Ovlasti HANFA-e su jasnije definirane nego što su bile ovlasti CROSEC-a. Još uvijek treba značajno ojačati ovlasti koje se odnose na provedbu propisa.
Načela koja se odnose na suradnju u regulaciji (ON 11-13)	Ojačati mehanizme za razmjenu informacija s drugim regulatornim tijelima. Otkloniti nejasnoće koje se odnose na obvezu bankarske tajne.	Provedeno. Memorandumi o razumijevanju između HANFA-e i HNB-a te Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja, potpisan Protokol o suradnji i uspostavi međuinstitucionalne radne skupine za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma. HANFA je potpisala memorandum o razumijevanju s Mađarskom (u kolovozu 2007.) i započela pregovore s Austrijom i Njemačkom. Otklonjene nejasnoće u vezi s bankarskom tajnom.

Predmet	Aktivnosti preporučene u 2002.	Provedba preporuka iz 2002.
Načela koja se odnose na izdavatelje (ON 14-16)	Razmotriti mogućnost isključivanja komercijalnih zapisa iz definicije vrijednosnih papira. Proširiti obveze koje se odnose na objavljivanje informacija na: (a) dopunske dokumente koji se pripremaju kod ponude; (b) informacije o vlasnicima većinskih udjela u društvima koja su uvrštena na burzu; i (c) pravodobna izvješća. Osigurati da se podaci o većinskim dioničarima društava, posebice onih uvrštenih na burzu, objavljuju u kraćim vremenskim razmacima.	Provedeno u značajnoj mjeri. Obveze koje se odnose na objavljivanje informacija navedene su u propisima HANFA-e, a većina ih je usklađena s istovrsnim propisima EU. Međutim, obveze koje se odnose na usporedno ili neslužbeno tržište na Zagrebačkoj burzi manje su stroge.
Načela koja se odnose na investicijske fondove (ON 17-20)	Osigurati da odvojena imovina otvorenog investicijskog fonda ne može biti predmet potraživanja prema društvu za upravljanje investicijskim fondovima u slučaju stečaja tog društva za upravljanje. Zahtijevati postojanje neovisnog odnosa između društva za upravljanje investicijskim fondovima i depozitne banke. U pogledu zabrane transakcija s povezanim stranama, pojasniti definiciju povezanih strana.	Provedena su sva načela. Sva imovina investicijskog fonda i poslovi koje obavlja depozitna banka moraju biti odvojeni od druge banke i imovine društva za upravljanje investicijskim fondovima. [Status potraživanja prema društvu u slučaju stečaja nije određen, a nije izmijenjena ni definicija povezanih strana.]
Načela koja se odnose na tržišne posrednike (ON 21-24)	Razmotriti treba li bankama biti dopušteno bavljenje poslovima s vrijednosnim papirima putem njihovih internih odjela. Osigurati da unutar tržišnog posrednika postoji odgovarajući sustav unutarnje kontrole.	Djelomično provedeno. Pravila za banke koje se bave poslovima s vrijednosnim papirima su pojašnjena i zahtijevaju razdvajanje aktivnosti. Zakon o tržištu vrijednosnih papira zahtijeva određene kontrole. Još ne postoje stalni kapitalni zahtjevi. U slučaju propusta ne postoje sustavi namire i naknade.
Načela koja se odnose na sekundarno tržište (ON 25-30)	Prenijeti većinsko vlasništvo Središnje depozitarne agencije (SDA) u vlasništvo privatnog sektora, posebice sudionika na tržištu.	Nije provedeno. SDA je i dalje u vlasništvu države, a HANFA treba značajno nadograditi svoje aktivnosti nadzora nad poslovanjem SDA.
Procjena IAIS-a		
Organizacija tijela nadležnog za nadzor osiguranja (ON 1)	Što je prije moguće, treba preispitati resurse tijela nadležnog za nadzor osiguranja i ojačati njegove kapacitete. Najvažnija potreba Direkcije za nadzor društava za osiguranje jest financijski kapacitet da zaposli vještog i iskusnog aktuara.	Provedeno. Resursi su značajno povećani osnivanjem HANFA-e. Zaposlena su četiri aktuara.
Izdavanje odobrenja za rad i promjene u kontroli (ON 2-3)	U srednjoročnom razdoblju, razmotriti usvajanje EU pravila za promjene u kontroli.	Provedeno. Donesena su pravila za promjene u kontroli.
Poslovno upravljanje (ON 4)	Prilikom sljedećeg mijenjanja zakonodavstva, uvesti značajke modernog poslovnog upravljanja za društva za osiguranje.	Provedeno. Novi Zakon o osiguranju određuje odgovornosti nadzornog odbora.

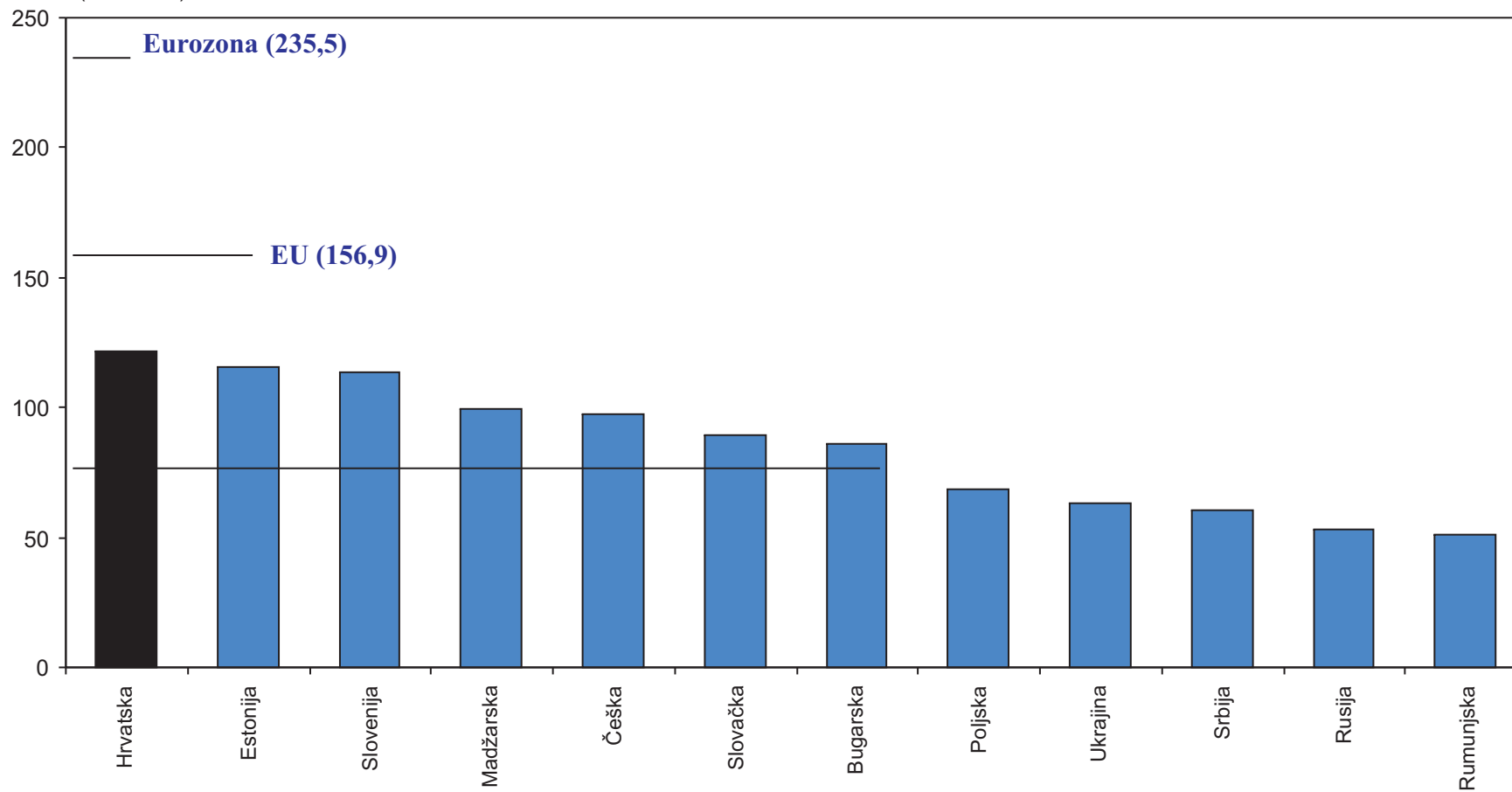
Predmet	Aktivnosti preporučene u 2002.	Provedba preporuka iz 2002.
Unutarnje kontrole (ON 5)	Proces kontrole treba obuhvatiti i redovno preispitivanje unutarnjih kontrola. Prilikom sljedećeg mijenjanja zakonodavstva, osigurati dobivanje potrebnih ovlasti.	Djelomično provedeno. Još uvijek je potrebno osigurati neovisnost funkcije unutarnje revizije i funkcije aktuara; u propisima o upravljanju rizicima potrebno je jasno odrediti rizike kojima se osiguravatelji trebaju baviti, koje trebaju mjeriti i kojima trebaju upravljati.
Bonitetna pravila (ON 6-10)	Granicu solventnosti treba uskladiti s EU zahtjevima. Odmah treba započeti nadzor poslova reosiguranja i odrediti zahtjeve za redovno izvješćivanje društava i za preispitivanje transakcija tijekom obavljanja izravnih kontrola. Kompozitna društva za osiguranje treba obvezati da svoje poslove koji se odnose na životno osiguranje prenesu na novo društvo koje će se baviti samo tim poslovima. Razdvajanje kompozitnog društva ne može se obaviti brzo te je potrebno dopustiti rok od dvije godine za usklađivanje.	Provedeno u značajnoj mjeri. Granica solventnosti sada je u skladu s EU zahtjevima. HANFA ima više stručnih zaposlenika i resursa za obavljanje različitih oblika izravnog i neizravnog nadzora. Međutim, HANFA treba uspostaviti sveobuhvatni proces vrednovanja rizika, uključujući preuzete osigurane rizike, pouzdanost pokrića reosiguranja i politike. Kod novoosnovanih društava se zasebno izdaju odobrenja za obavljanje poslova životnog i neživotnog osiguranja. Postojeća kompozitna društva moraju razdvojiti financijske račune za životno i neživotno osiguranje.
Ponašanje na tržištu (ON 11)	Prilikom sljedećeg mijenjanja zakonodavstva, tijelu nadležnom za nadzor treba dati ovlasti da zahtijeva utvrđivanje politike za pravedno postupanje prema osiguranicima.	Provedeno. Propisi zahtijevaju objavljivanje informacija osiguranicima prije i nakon sklapanja ugovora o osiguranju. Osiguranici mogu poslati prigovore HANFA-i. Javno objavljene informacije trebale bi ipak biti sveobuhvatnije.
Praćenje, kontrola i kazne (On 12-14)	Izravne kontrole trebaju biti češće i zasnovane na riziku. Promjene se mogu uvesti čim supervizori budu imali odgovarajuće resurse. Zakonodavstvo se može naknadno izmijeniti tako da se propiše minimalna učestalost kontrola.	Provedeno. HANFA je ovlaštena obavljati različite izravne kontrole, koje su ili planirane ili potaknute neizravnim nadzorom koji se obavlja analizom izvješća. Međutim, HANFA i dalje nema odgovarajuće provedbene ovlasti.
Prekogranično poslovanje (ON 15)		
Koordinacija, suradnja i povjerljivost (ON 16-17)	Preispitati u srednjoročnom razdoblju kako bi se osiguralo da je tijelo nadležno za nadzor ovlašteno provesti memorandume o razumijevanju sklopljene s drugim tijelima nadležnim za nadzor.	Provedeno. HANFA je sad ovlaštena surađivati i razmjenjivati informacije s domaćim i inozemnim nadležnim tijelima na osnovi memoranduma o razumijevanju i na neformalnoj osnovi pod uvjetom da se poštuju pravila povjerljivosti.

PRILOG III. STRUKTURA HRVATSKOG FINANCIJSKOG SUSTAVA

52. **Hrvatski financijski sustav ubrzano je rastao posljednjih godina i postao jedan od najvećih u regiji (Slika 7.),** ali njime još uvijek dominiraju poslovne banke (Tablica 6.). Imovina bankarskog sektora iznosila je 125 posto BDP-a ili 74 posto ukupne imovine financijskog sektora na kraju 2007. Više od 90 posto sektora je u stranom vlasništvu (sve su društva kćeri), sa snažnom prisutnošću velikih austrijskih i talijanskih grupa banaka (Tablica 7.). Sektor je visoko koncentriran, a sredinom 2007. je 72 posto ukupne imovine bankarskog sustava bilo pod kontrolom pet najvećih banaka.

Slika 7. Europa: Usporedba veličina bankarskih sektora

Ukupna imovina bankarskog sektora na kraju 2006.
(% BDP-a)

Izvori: Nacionalne banke, ESB, Raiffeisen Centrobank

53. Iako su nebankarske financijske institucije i dalje male u usporedbi s bankarskim sektorom, ove su institucije ostvarile ubrzani rast u razdoblju od 2002.

Ukupna imovina nebankarskih financijskih institucija povećana je za više od 20 postotnih bodova BDP-a od 2003. te je dosegla 44 posto BDP-a na kraju 2007. Društva za lizing čine drugu po veličini grupu financijskih posrednika, pri čemu njihov brzi rast djelomično odražava strože zahtjeve nametnute bankama u pokušaju obuzdavanja brze kreditne ekspanzije. Sektor osiguranja također je ubrzano rastao, djelomično stimuliran i rastom kredita banaka budući da banke zahtijevaju različite oblike instrumenata osiguranja kredita, uključujući police životnog osiguranja odnosno osiguranja od elementarnih nepogoda i drugih nesretnih slučajeva, pri čemu dio kreditnog rizika osiguravaju tako što ga prenose na društva za osiguranje. Sektor privatnih mirovinskih fondova počeo je poslovati u 2002. i ubrzano raste.

54. Između banaka i nebankarskih financijskih institucija postoje velike međusobne povezanosti.

Neke nebankarske financijske institucije su izravna društva kćeri inozemnih matičnih banaka, dok su druge u vlasništvu domaćih banaka. Veće banke uglavnom imaju društva kćeri ili povezana društva u drugim sektorima, uključujući brokerska društva, mirovinske fondove, društva za lizing i društva za upravljanje investicijskim fondovima. Postoje značajne unutargrupne povezanosti u smislu vlasništva i aktivnosti (npr. od dužnika po hipotekarnim kreditima zahtijevaju se instrumenti osiguranja u obliku police životnog osiguranja odnosno osiguranja od elementarnih nepogoda i drugih nesretnih slučajeva, a banke osiguravaju svoje kreditne rizike). Iako izloženost banaka nebankarskim financijskim institucijama raste po nevjerojatnim stopama (Slika 8.), cjeloviti opseg međusektorskih vlasničkih odnosa i veza unutar financijskog sektora nije u potpunosti poznat.

Tablica 6. Hrvatska: Struktura financijskog sektora, 2003.-2007. 1/

	12/03.			12/04.			12/05.			12/06.			12/07.		
	Broj	Imovina (mil. HRK)	Posto BDP-a	Broj	Imovina (mil. HRK)	Posto BDP-a	Broj	Imovina (mil. HRK)	Posto BDP-a	Broj	Imovina (mil. HRK)	Posto BDP-a	Broj	Imovina (mil. HRK)	Posto BDP-a
Poslovne banke 2/	41	204.037	102,8	37	229.305	106,7	34	260.278	112,5	33	304.609	121,6	33	344.998	125,4
U privatnom vlasništvu	39	197.237	99,4	35	222.259	103,4	32	251.514	108,7	31	291.788	116,4	31	328.835	119,5
Domaće	20	11.435	5,8	20	12.928	6,0	18	13.832	6,0	16	15.192	6,1	15	16.931	6,2
Strane	19	185.803	93,6	15	209.330	97,4	14	237.682	102,7	15	276.596	110,4	16	311.904	113,4
U vlasništvu države	2	6.800	3,4	2	7.047	3,3	2	8.764	3,8	2	12.821	5,1	2	16.163	5,9
Nebankarske financijske institucije															
Društva za osiguranje 3/	25	12.689	6,4	26	14.407	6,7	25	16.563	7,2	24	19.663	7,8	24	21.850	7,9
Otvoreni investicijski fondovi	37	2.942	1,5	41	4.528	2,1	56	8.834	3,8	72	16.039	6,4	103	30.056	10,9
novčani	11	1.803	0,9	12	2.881	1,3	13	4.660	2,0	15	4.275	1,7	15	4.140	1,5
dionički	6	105	0,1	8	216	0,1	13	711	0,3	15	4.311	1,7	36	14.181	5,2
obveznički	11	612	0,3	10	667	0,3	15	1.451	0,6	14	1.139	0,5	14	674	0,2
mješoviti	9	422	0,2	11	764	0,4	15	2.012	0,9	18	5.995	2,4	21	10.022	3,6
fondovi s privatnom ponudom										9	320	0,1	16	1.039	0,4
Zatvoreni investicijski fondovi	4	977	0,5	5	1.120	0,5	7	3.648	1,6	8	5.431	2,2	10	7.706	2,8
Obvezni mirovinski fondovi	4	4.677	2,4	4	7.913	3,7	4	11.714	5,1	4	15.919	6,4	4	21.002	7,6
Dobrovoljni mirovinski fondovi	4	30	0,0	8	97	0,0	13	228	0,1	16	458	0,2	18	812	0,3
Društva za lizing 3/	35	12.606	6,4	37	16.493	7,7	36	20.404	8,8	58	26.969	10,8	66	30.771	11,2
Stambene štedionice 1/	4	3.520	1,8	4	5.351	2,5	4	6.138	2,7	5	6.363	2,5	5	6.543	2,4
Štedno-kreditne zadruge 3/	109	1.387	0,7	111	1.503	0,7	109	1.653	0,7	109	1.997	0,8	109	2.065	0,8
Ukupni financijski sustav		242.864	122,4		280.717	130,6		329.460	142,4		397.768	158,7		465.804	169,3
<u>Dodatne informacije:</u>															
BDP		198.422			214.983			231.349			250.590			275.078	

Izvori: HNB (banke i stambene štedionice), Ministarstvo financija (štedno-kreditne zadruge), Državni zavod za statistiku (BDP) i Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (ostali podaci).

1/ Podaci za kraj 2007. su preliminarni.

2/ Supervizorski podaci (podaci se mogu neznatno razlikovati od monetarne statistike).

3/ Preliminarni podaci za 3. tromjesečje 2007.

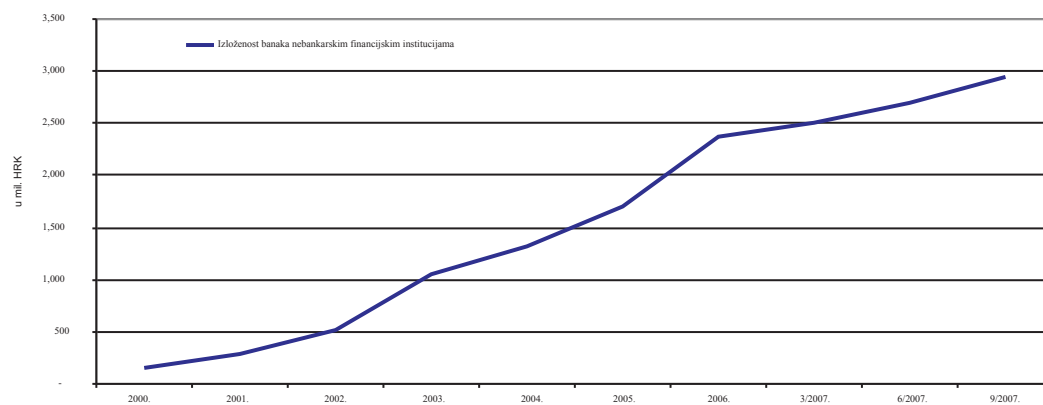
Tablica 7. Hrvatska: Rejtinzi najvećih banaka, 2007.

Hrvatska banka		Matična banka			
Naziv	Udio u imovini bankarskog sustava	Naziv	Podrijetlo	Fitch rejting	Vlasnički udio
ZAGREBAČKA BANKA d.d.	23,1	UniCredito Italiano S.p.A.	talijansko/njemačko	A+	81,9
PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d.	17,3	Intesa Bci Holding International, SA	talijansko	AA-	76,3
ERSTE & STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.	12,5	Erste Bank der Osterreichischen	austrijsko	A	51,4
RAIFFEISENBANK AUSTRIA d.d.	10,4	Raiffeisen International Beteligungs, AG	austrijsko		75,0
SOCIÉTÉ GÉNÉRALE-SPLITSKA BANKA d.d.	7,7	Societe General	francusko	AA-	99,8
HYPO ALPE-ADRIA-BANK d.d.	7,5	Hypo Alpe-Adria-Bank AG	austrijsko/njemačko		100,0
OTP BANKA HRVATSKA d.d.	3,3	OTP Bank RT	mađarsko		100,0
SLAVONSKA BANKA d.d.	2,9	Hypo Alpe-Adria-Bank International AG	austrijsko/njemačko		97,2
Ukupno	84,6				

Izvori: HNB i Fitch

55. **Financijska tržišta relativno su nerazvijena.** Međubankovno tržište novca je plitko i segmentirano, te nesposobno djelotvorno osigurati protok likvidnosti između banaka. Samo se 20 posto svih transakcija odvija na tržištu, a ostale su transakcije bilateralne. Devizno je tržište aktivnije i manje kolebljivo. Dnevni je promet više nego učetverostručen u razdoblju od 2003., dosegnuvši prosječno 500 milijuna eura u 2007. Iako su promptni poslovi tradicionalno činili veliku većinu deviznih poslova, obujam valutnih swapova odnedavno se povećao te je njihov udio u ukupnim poslovima porastao na 60 posto u 2007. Slabosti i nedostatak dugoročnih dospijeca na tržištu novca zajedno sa stabilnošću tečaja sprječavaju razvoj dugoročnih tržišta zaštite za upravljanje kamatnim i valutnim rizikom. Tržišta kapitala odnedavno doživljavaju svoj procvat, a tržišna kapitalizacija jedna je od najvećih u regiji (133 posto BDP-a). Međutim, tržištu i dalje nedostaju dubina i likvidnost te njime dominiraju vlasnički vrijednosni papiri, dok je ukupna veličina tržišta obveznica i dalje mala (15 posto BDP-a).

Slika 8. Hrvatska: Izloženost banaka nebankarskim financijskim institucijama

Izvor: HNB

PRILOG IV. TESTIRANJA NA STRES: PREGLED ŠOKOVA I REZULTATA²⁴

56. **Tim FSAP-a obavio je skup testiranja na stres zajedno s HNB-om kako bi analizirali raspon rizika i otpornost bankarskog sektora na niz šokova.** Testovi su obuhvaćali testove osjetljivosti na jedan faktor i makro scenarije. Osmišljeni su i obavljeni na agregatnoj razini, razini grupa banaka usporedivih značajki i razini pojedinih banaka. Uzimajući u obzir povijesno iskustvo, scenariji su simulirali iznimne, ali vjerojatne, šokove. Šokovi s jednim faktorom uzimali su u obzir i izravni i neizravni kreditni rizik induciran valutnom i kamatnom izloženošću, te tečajni rizik, rizik likvidnosti i kamatni rizik.²⁵ Također su razmotrena tri scenarija, uključujući usporavanje ili preokret kapitalnih priljeva koje dovodi do smanjenja neto priljeva, usporavanje gospodarskog rasta u eurozoni s njegovim prelijevanjem na Hrvatsku, te rast kamatnih stopa na svjetskim tržištima. Šokovi su kalibrirani uporabom kombinacije ekonometrijske analize i koeficijentata preuzetih iz sličnih studija kako bi se nadoknadili nedostaci podataka. Zbog nepostojanja makro modela za simuliranje povratnih učinaka u testovima na stres pretpostavlja se neposredan učinak.

57. **Iako rezultati ukazuju da je hrvatski bankarski sustav dostatno kapitaliziran da izdrži čitav niz šokova, postoje ograničena područja ranjivosti.** Najznačajniji rizik za banke obuhvaća kombinirani učinak pada u kapitalnim priljevima, što dovodi do značajne deprecijacije valute, te visokih kamatnih stopa. Prema ovom scenariju, s obzirom na značajnu nezaštićenu valutnu i kamatnu izloženost dužnika, ukupna stopa adekvatnosti kapitala (CAR) pala bi ispod minimuma od 10 posto kao rezultat pada te stope ispod minimuma kod 21 banke s tržišnim udjelom od 55 posto imovine, dok bi pet banaka postalo nesolventno (Tablica 8.). I usporavanje gospodarskog rasta u eurozoni i rast kamatnih stopa na svjetskim tržištima imali bi veliki učinak na bankarski sustav u smislu smanjenja kapitala, ali bi ukupni CAR u oba slučaja ostao iznad minimuma od 10 posto i nijedna banka ne bi postala nesolventna.²⁶ I rizik likvidnosti se čini značajan: odljev od 20 posto obveza s rokom dospijeaća do 3 mjeseca smanjio bi pokazatelje likvidnih sredstava bankarskog sustava s 16 na 11 posto. (Tablica 9.).

58. **Testiranja na stres obavljena za rizik zaraze također ukazuju na značajne ranjivosti.**

Rizik zaraze unutar domaćeg bankarskog sustava (tj. utjecaj neispunjavanja obveza jedne banke prema drugim bankama u sustavu) jest zanemariv s obzirom na vrlo ograničene

²⁴ Testovi su se usredotočili na 33 poslovne banke koje obuhvaćaju 75 posto financijskog sustava, a isključene su štedne banke (2 posto sustava) i nebankarske financijske institucije koje još ne predstavljaju sistemske rizike.

²⁵ Iako su banke izložene tržištu nekretnina preko hipotekarnih kredita ili kredita za poslovne nekretnine tijekom posjeta misije nisu obavljena testiranja na stres za rizik promjene cijena nekretnina zbog toga što su HNB-ovi stručnjaci utvrdili da taj rizik nije jedan od najvažnijih rizika, pri čemu su potencijalni rizici umanjeni višestrukim potrebnim instrumentima osiguranja kredita i činjenicom da među tim kreditima prevladavaju oni za kupovinu prvog stambenog prostora. Testovi također nisu obuhvaćali neke druge tržišne rizike (knjige trgovanja) (npr. promjene u krivuljama prinosa drugih valuta, šokove volatilnosti, kreditne *spreadove*, itd.) koji se ne smatraju značajnima za Hrvatsku.

²⁶ Osjetljivost na izravni kamatni i tečajni rizik jest zanemariva s obzirom na ograničenu valutnu neusklađenost u bilancama banaka i s obzirom na visok udio kredita odobrenih uz promjenjive kamatne stope. Izravna izloženost riziku promjene cijena vlasničkih vrijednosnih papira također je vrlo mala usprkos zabrinutosti vezanih uz vrednovanje zbog toga što banke imaju vrlo malu izravnu izloženost prema vlasničkim vrijednosnim papirima (manje od 1 posto kod većine banaka, a samo jedna banka prijavila je izloženost od 4 posto). Neizravna izloženost ovom riziku mogla bi biti značajnija u slučaju da dužnici uzimaju kredite za kupovinu dionica, ali nisu postojali raspoloživi podaci da se ta izloženost testira. Tim misije obaviješten je da ova praksa, iako nedavno zabilježena, nije vrlo uobičajena.

međubankovne izloženosti između banaka u sustavu. Međutim, zaraza od problema u matičnoj banci ili njezina ponovna procjena rizika s kojim se suočava hrvatska banka kćer mogle bi značajnije utjecati na hrvatski bankarski sustav zbog toga što banke ovise o depozitima i kapitalu matičnih društava te zbog sistemskog utjecaja banaka u hrvatskom bankarskom sustavu. Povlačenje 100 posto depozita matičnih banaka dovelo bi do negativnih omjera likvidnih sredstava i likvidnih obveza kod četiri banke u stranom vlasništvu čiji udio u ukupnoj imovini iznosi 25 posto. Kad bi došlo do povlačenja više dugoročnih sredstava (uključujući kredite i hibridne instrumente), većina banaka u stranom vlasništvu s tržišnim udjelom većim od 50 posto imala bi negativan omjer likvidnih sredstava i likvidnih obveza.

Tablica 8. Hrvatska: Raznovrsno testiranje na stres
(u postocima, ako nije drugačije navedeno)

	Ukupna stopa adekvatnosti kapitala (CAR)							Distribucija stope adekvatnosti kapitala (CAR) banaka manje od 10 posto					
	Ukupno	Podgrupe prema veličini ¹			Podgrupe prema vlasništvu ²			prema broju			prema udjelu u ukupnoj imovini		
		V	S	M	SV	DPV	DV	<4	4-8	8-10	<4	4-8	8-10
Stvarno stanje	15,5	15,5	15,8	15,7	15,7	16,1	12,5	0	0	0	0,0	0,0	0,0
Testovi osjetljivosti na stres													
Izravni kreditni rizik													
Povećanje loših kredita u omjeru loših kredita i ukupnih kredita od 50 %	14,5	14,5	14,6	13,8	15,5	14,6	11,5	0	0	4	0,0	0,0	2,0
Povećanje loših kredita u omjeru loših kredita i ukupnih kredita od 100 %	13,3	13,5	13,4	11,8	15,3	13,1	10,4	0	4	5	0,0	2,3	14,9
Povećanje loših kredita u omjeru loših kredita i ukupnih kredita od 200 %	11,0	11,3	10,8	7,5	15,0	9,8	8,2	5	6	6	2,7	15,4	25,2
Valutno inducirani kreditni rizik³													
Deprecijacija hrvatske kune od 5% (omjer loših kredita i ukupnih kredita: 46%)	14,9	14,9	15,1	14,6	15,6	15,4	12,1	0	0	1	0,0	0,0	0,8
Deprecijacija hrvatske kune od 10% (omjer loših kredita i ukupnih kredita: 93%)	14,3	14,3	14,5	13,6	15,5	14,7	11,7	0	0	6	0,0	0,0	13,2
Deprecijacija hrvatske kune od 30% (omjer loših kredita i ukupnih kredita: 278%)	11,6	11,8	11,7	9,0	15,2	11,7	10,1	3	7	5	2,0	23,3	13,3
Kamatno inducirani kreditni rizik³													
Rast kunskih kamatnih stopa od 200 baznih bodova (omjer loših kredita i ukup. kr.: 142%)	14,4	14,5	14,1	13,1	15,4	13,8	10,5	0	2	4	0,0	1,1	1,9
Rast kunskih kamatnih stopa od 300 baznih bodova (omjer loših kredita i ukup. kr.: 205%)	13,9	14,1	13,4	11,9	15,3	12,7	9,6	0	4	4	0,0	1,7	4,6
Rast kunskih kamatnih stopa od 500 baznih bodova (omjer loših kredita i ukup. kr.: 316%)	12,9	13,3	12,0	9,6	15,2	10,7	8,0	3	5	4	1,4	4,8	8,3
Rast kamatnih stopa u eurima od 50 baznih bodova (omjer loših kredita i ukup. kr.: 35%)	15,1	15,0	15,3	14,9	15,6	15,6	12,3	0	0	1	0,0	0,0	0,3
Rast kamatnih stopa u eurima od 100 baznih bodova (omjer loših kredita i ukup. kr.: 69%)	14,6	14,6	14,9	14,1	15,5	15,0	12,0	0	0	3	0,0	0,0	1,6
Rast kamatnih stopa u eurima od 200 baznih bodova (omjer loših kredita i ukup. kr.: 132%)	13,7	13,8	14,0	12,6	15,4	14,0	11,5	0	2	6	0,0	1,3	15,6
Valutni rizik													
Deprecijacija hrvatske kune od 10%	15,6	15,5	15,8	15,7	15,7	16,1	12,6	0	0	0	0,0	0,0	0,0
Apresiasija hrvatske kune od 10%	15,5	15,5	15,8	15,7	15,6	16,1	12,5	0	0	0	0,0	0,0	0,0
Kamatni rizik													
Rast kunskih kamatnih stopa od 300 baznih bodova	15,0	15,0	15,0	14,8	15,1	15,2	11,2	0	0	1	0,0	0,0	0,3
Smanjenje kunskih kamatnih stopa od 300 baznih bodova	16,2	16,1	16,8	16,7	16,3	17,2	14,2	0	0	1	0,0	0,0	0,3
Rast kamatnih stopa u eurima od 200 baznih bodova	15,5	15,6	15,3	15,1	15,6	15,6	11,8	0	0	1	0,0	0,0	0,3
Smanjenje kamatnih stopa u eurima od 200 baznih bodova	15,6	15,4	16,3	16,3	15,7	16,7	13,4	0	0	2	0,0	0,0	8,3
Rizik promjene cijena vlasničkih vrijednosnih papira													
Smanjenje cijena vlasničkih vrijednosnih papira od 50%	15,4	15,4	15,6	15,3	15,5	15,7	12,1	0	0	1	0,0	0,0	0,3
Makro testiranja na stres													
Makro 1: Smanjenje gospodarskog rasta u eurozoni⁴	12,5	12,8	12,0	10,1	14,9	11,4	8,5	0	8	6	0,0	9,3	25,1
Makro 2: Usporavanje ili preokret kapitalnih priljeva⁵	9,1	9,7	7,9	3,6	14,3	7,0	5,3	11	6	4	18,1	24,8	12,1
Makro 3: Rast kamatnih stopa na svjetskim tržištima⁶	11,8	12,2	10,9	8,1	14,8	9,9	7,4	5	7	3	2,6	12,1	12,7

- 1/ Podgrupe prema veličini su velike banke (V) s udjelom u ukupnoj imovini većim od 5 posto, srednje banke (S) s udjelom u ukupnoj imovini između 1 i 5 posto i male banke (M) s udjelom u ukupnoj imovini manjim od 1 posto.
- 2/ Podgrupe prema vlasništvu su banke u stranom vlasništvu (SV), banke u domaćem privatnom vlasništvu (DPV) i banke u vlasništvu države (DV).
- 3/ U zagradama je navedeno povećanje omjera loših kredita i ukupnih kredita stanovništvu i poduzetima koje je implicirano navedenim povećanjem deviznog tečaja ili kamatnih stopa.
- 4/ Pretpostavlja deprecijaciju kune od 10 posto, rast kunskih kamatnih stopa od 200 baznih bodova, smanjenje kamatnih stopa u eurima od 50 baznih bodova, dodatno povećanje loših kredita od 30 posto i implicirano ukupno povećanje omjera loših kredita i ukupnih kredita od 118 posto.
- 5/ Pretpostavlja deprecijaciju hrvatske kune od 30 posto, rast kunskih kamatnih stopa od 300 baznih bodova te implicirano ukupno povećanje omjera loših kredita i ukupnih kredita od 251 posto.
- 6/ Pretpostavlja rast kunskih kamatnih stopa od 200 baznih bodova, rast kamatnih stopa u eurima od 200 baznih bodova, dodatno povećanje loših kredita od 10 posto i implicirano ukupno povećanje omjera loših kredita i ukupnih kredita od 146 posto.

Tablica 9. Hrvatska: Rezultati testiranja na stres za koeficijente likvidnosti

(u postocima, ako nije drugačije navedeno)

	Ukupni koeficijenti likvidnosti							Distribucija koeficijenata likvidnosti pojedinih banaka					
	Ukupno	Podgrupe prema veličini ¹			Podgrupe prema vlasništvu ²			prema broju			prema udjelu u ukupnoj imovini		
		V	S	M	SV	DPV	DV	< 10	10-20	> 20	< 10	10-20	> 20
Stvarni omjer likvidnih sredstava i ukupne imovine	16,2	16,1	17,8	13,9	16,4	12,8	14,1	2	28	3	0,7	88,2	11,1
Povlačenje 10% obveza s rokom dospijeća do 1 mjesec	14,7	14,6	16,3	13,0	14,9	11,8	12,1	4	27	2	0,8	96,0	3,2
Povlačenje 20% obveza s rokom dospijeća do 1 mjesec	14,7	14,6	16,3	13,0	14,9	11,8	12,1	4	27	2	0,8	96,0	3,2
Povlačenje 35% obveza s rokom dospijeća do 1 mjesec	10,6	10,3	12,5	10,9	10,9	9,3	6,6	13	18	2	61,9	34,9	3,2
Povlačenje 10% obveza s rokom dospijeća do 3 mjeseca	13,7	13,6	15,5	12,0	14,0	10,6	11,3	7	24	2	1,9	94,9	3,2
Povlačenje 20% obveza s rokom dospijeća do 3 mjeseca	11,1	10,9	13,1	10,0	11,4	8,4	8,2	18	13	2	36,3	60,5	3,2
Povlačenje 35% obveza s rokom dospijeća do 3 mjeseca	6,8	6,4	9,3	6,8	7,1	4,7	3,3	26	6	1	78,4	21,4	0,2
								< 0	0-50	> 50	< 0	0-50	> 50
Stvarni jednomjesečni omjer likvidnih sredstava i likvidnih obveza	46,3	39,4	61,4	138,6	43,5	127,3	49,7	0	6	27	0,0	66,2	33,8
Povlačenje 10% obveza s rokom dospijeća do 1 mjesec	40,4	32,7	57,2	142,9	37,2	130,3	44,1	0	7	26	0,0	69,5	30,5
Povlačenje 20% obveza s rokom dospijeća do 1 mjesec	32,9	24,3	51,8	148,2	29,4	134,1	37,2	0	7	26	0,0	69,5	30,5
Povlačenje 35% obveza s rokom dospijeća do 1 mjesec	17,4	6,8	40,7	159,4	13,1	141,9	22,7	3	5	25	36,6	44,7	18,7
Stvarni tromjesečni omjer likvidnih sredstava i likvidnih obveza	42,1	24,6	39,9	61,7	26,9	58,6	35,8	0	18	15	0,0	92,0	8,0
Povlačenje 10% obveza s rokom dospijeća do 3 mjeseca	35,7	16,3	33,2	57,4	18,8	54,0	28,7	0	21	12	0,0	92,9	7,1
Povlačenje 20% obveza s rokom dospijeća do 3 mjeseca	27,6	5,8	24,8	52,1	8,6	48,2	19,7	2	20	11	25,6	67,6	6,8
Povlačenje 35% obveza s rokom dospijeća do 3 mjeseca	10,9	-15,9	7,5	41,1	-12,5	36,3	1,2	10	14	9	69,8	24,2	5,9

¹ Podgrupe prema veličini su velike banke (V, 6 banaka) s udjelom u ukupnoj imovini većim od 5 posto, srednje banke (S, 4 banke) s udjelom u ukupnoj imovini između 1 i 5 posto i male banke (M, 23 banke) s udjelom u ukupnoj imovini manjim od 1 posto.

² Podgrupe prema vlasništvu su banke u stranom vlasništvu (SV, 16 banaka), banke u domaćem privatnom vlasništvu (DPV, 15 banaka) i banke u vlasništvu države (DV, 2 banke).

59. **Testiranja na stres također pokazuju da agregatni brožčani pokazatelji prikrivaju visoki stupanj heterogenosti utjecaja šokova na različite banke i podgrupe banaka.** Manje banke i banke u državnom vlasništvu poglavito pokazuju veću ranjivost prema izravnim i neizravnim kreditnim rizicima, a banke u stranom vlasništvu, uključujući i neke sistemski važne banke, pokazuju veću ranjivost prema rizicima likvidnosti i zaraze od matičnih banaka.

60. **U budućnosti treba:**

- **Ojačati analize testiranja na stres koje se obavljaju u HNB-u.** To zahtijeva: (i) integraciju analiza scenarija u HNB-ove vježbe testiranja na stres; (ii) integraciju međusektorskih i prekograničnih analiza; (iii) kompilaciju serija podataka za lakšu kvantitativnu procjenu izloženosti, uključujući stope stečaja i koeficijente financijske poluge za stanovništvo i poduzeća; te detaljnije informacije o distribuciji imovine prema vremenu do sljedeće promjene kamatnih stopa i preostalom dospijeću radi lakšeg analiziranja kamatnog rizika i rizika likvidnosti.
- **Analize scenarija učiniti više makro konzistentnim.** Temeljni makroekonomski strukturni model koji HNB trenutačno razvija mogao bi se upotrijebiti da se testira osjetljivost različitih financijskih i makroekonomskih varijabli na alternativne šokove (npr. na tečaj, kamatne stope, BDP, kapitalne priljeve u obliku zaduživanja banaka, instrumente politike, itd.). Rezultati ovih eksperimenata mogli bi pridonijeti stvaranju ulaznih varijabli za makro scenarije koji se upotrebljavaju u testiranju na stres.
- **Potaknuti poslovne banke da obavljaju testiranja na stres.** HNB bi trebao: (i) potaknuti banke da testiranja na stres integriraju u svoje prakse upravljanja rizicima i (ii) zahtijevati da banke povremeno obavljaju testiranja na stres za rizike koje HNB odredi te da ga izvijeste o rezultatima svojih analiza. Rezultati ovih testova bi se potom mogli usporediti s vlastitim analizama HNB-a.
- **Pratiti kretanja kod malih banaka koje pokazuju ranjivosti.** Iako su male banke od manjeg materijalnog značaja, one pokazuju veću ranjivost koja bi mogla narušiti povjerenje u bankarski sustav, te im stoga treba posvetiti veću pozornost.
- **Pratiti niz rizika i bankovnih praksi.** Ovo obuhvaća: (i) stupanj u kojemu su banke sklone rizičnijim ulaganjima kad su suočene s ograničenjima na rast kredita i smanjenjem marži koje je izazvano konkurencijom, (ii) opseg u kojemu se potrošački krediti investiraju na burzi i (iii) opseg u kojemu se pomoću instrumenata osiguranja rizici stvarno prenose izvan grupa banaka. Rezultat ovog praćenja treba ugraditi u testiranja na stres i analize rizika nakon čega je potrebno obaviti pomne izravne kontrole u relevantnim bankama.

DODATAK I. SAŽETAK PROCJENE POŠTIVANJA BASELSKIH OSNOVNIH NAČELA DJELOTVORNE SUPERVIZIJE BANAKA

61. Procjena poštivanja *Baselskih osnovnih načela djelatvorne supervizije banaka* (BON) obavljena je u skladu sa smjericama navedenim u Metodologiji Osnovnih načela iz listopada 2006. Procjena je obavljena u listopadu i prosincu 2007. u tijeku posjeta misije MMF-a i Svjetske banke za Ažuriranu verziju FSAP-a. Procjena je obuhvaćala pravni i regulatorni okvir zajedno s praksama hrvatskih nadležnih tijela koje se odnose na superviziju banaka sa stanjem na početku prosinca 2007. Prema zahtjevu hrvatskih nadležnih tijela, procjena je obuhvaćala poštivanje i osnovnih i dodatnih kriterija. Procjenu su proveli Joerg Genner (iz njemačkog nadležnog tijela za superviziju financijskog sektora) i Peter Phelan (bivši zaposlenik nadležnog tijela za financijske usluge Ujedinjenog Kraljevstva).

Informacije i metodologija upotrijebljeni za procjenu

62. **Procjena Baselskih osnovnih načela (BON-a) zasnivala se na:** (i) preispitivanju zakona, propisa i druge dokumentacije o supervizorskom okviru te strukturi i razvoju hrvatskog financijskog sektora i (ii) razgovorima sa stručnjacima HNB-a i predstavnicima nekoliko pojedinih banaka i udruge banaka. Misija se u radu koristila informacijama dobivenim iz samoprocjene koju je HNB proveo u rujnu 2007. u skladu s Metodologijom Osnovnih načela iz 2006.

Institucionalna i makroekonomska situacija i tržišna struktura – pregled

63. **Hrvatskim financijskim sektorom dominiraju poslovne banke** Na kraju lipnja 2007. poslovale su 33 banke i 5 stambenih štedionica, koje su činile oko 120 posto BDP-a ili 74 posto ukupne imovine financijskog sektora. 33 banke obuhvaćale su 15 banaka u stranom vlasništvu, 16 banaka u domaćem privatnom vlasništvu i 2 banke u državnom vlasništvu. Bankovni je sustav visoko koncentriran – 72 posto ukupne imovine bankarskog sektora je u rukama pet najvećih banaka. Banke u stranom vlasništvu imaju više od 90 posto imovine bankarskog sustava, a većinom obuhvaćaju banke u austrijskom i talijanskom vlasništvu. Zbog dominacije grupa banaka koje se bave međusektorskim poslovima, HNB u superviziji banaka tijesno surađuje s HANFA-om koja je nadležna za regulaciju nebankarskog financijskog sektora.

64. **HNB-ov Sektor bonitetne regulative i nadzora banaka odgovoran je za izdavanje odobrenja za rad i nadzor bankarskih institucija.** Sektor je podijeljen na pet direkcija: (i) *Direkcija za licenciranje i tržišno natjecanje*, (ii) *Direkcija za bonitetnu regulativu i analizu bankarskog sustava*, (iii) *Direkcija za bonitetnu analizu*, (iv) *Direkcija za izravni nadzor upravljanja rizicima* koja obavlja izravne kontrole i (v) *Direkcija za specijalistički izravni nadzor banaka*.

65. **Općenito gledano, HNB ima većinu potrebnih ovlasti za rješavanje izazova koji proizlaze iz strukture financijskog sustava.** Zakon o bankama (ZOB) iz 2002. ojačao je supervizorske ovlasti i resurse HNB-a. Supervizija konglomerata i prekogranična supervizija ojačane su uvođenjem konsolidirane supervizije i potpisivanjem memoranduma o razumijevanju s gotovo svim supervizorima matičnih država hrvatskih banaka. Osnivanje HANFA-e i uključivanje lizing društava u njezin djelokrug pomoći će smanjenju regulatorne arbitraže. Ipak, zbog sve veće kompleksnosti grupa banaka bit će potrebno posvetiti veću pozornost superviziji konglomerata i povezanim rizicima. Sukobi interesa su potencijalno

ozbiljan problem u bankama i ostalim posrednicima na tržištu. HNB je svjestan ovih izazova, ali je još uvijek nejasan opseg u kojemu HNB, kao tijelo nadležno za konsolidiranu superviziju, sustavno prati rizike grupa.

Preduvjeti za djelotvornu superviziju banaka

66. **Preduvjeti za djelotvornu superviziju banaka u osnovi su zadovoljeni, iako još postoje neki nedostaci.** Neki elementi makroekonomskog okružja povećavaju rizike u bankarskom sektoru te je potrebno riješiti niz područja koja utječu na kvalitetu supervizije banaka, uključujući informatičku infrastrukturu (računovodstvo i revizija te registar obveznika po kreditima), pravnu infrastrukturu i poslovno upravljanje.

Glavni zaključci

67. **HNB je ostvario značajan napredak prema uspostavi sustava supervizije banaka na razini najbolje međunarodne prakse.** HNB upravlja sveobuhvatnim i transparentnim sustavom u provedbi svojeg isključivog prava da izdaje odobrenja za rad banaka, osigurava poštivanje bankarskih zakona i propisa te nametne i provede bonitetna pravila. Supervizor ima sveobuhvatne spoznaje o tržištu i institucijama pod njegovim nadzorom. Riješena je većina problema navedenih u prethodnoj procjeni BON-a iz 2002.

Ciljevi, neovisnost, ovlasti, transparentnost i suradnja, ON 1

68. **Odgovornosti HNB-a kao jedinog supervizora banaka utvrđene su zakonom.** Zakonima su također utvrđene ovlasti HNB-a da izdaje odobrenja za rad, nadzire, poduzima mjere za poboljšanje stanja u bankama i oduzima im odobrenja za rad, a proces odlučivanja o tim pitanjima jasno je definiran i transparentan. U obavljanju svojih poslova središnja banka je odgovorna Hrvatskom saboru, a određeni detalji o supervizorskim aktivnostima objavljeni su u njezinom Godišnjem izvješću. Resursi HNB-a dovoljni su za njegove odgovornosti, guvernera i ostale članove višeg rukovodstva imenuje Sabor na mandat od 6 godina i moguće ih je razriješiti samo zbog određenih razloga. Postoje aranžmani za razmjenu informacija s drugim supervizorima, i domaćim i inozemnim, uz uvjet zaštite povjerljivih informacija. Pojedini supervizori imaju imunitet od pokretanja sudskih parnica kad obavljaju svoj posao u dobroj vjeri, ali se to ne odnosi i na sam HNB. Potrebno je povećati transparentnost operativne neovisnosti sektora zaduženog za nadzor (vidi ON 1.2, Tablica 10.).

Izdavanje odobrenja za rad i struktura, ON 2-5

69. **Uporaba riječi "banka" i njezinih izvedenica ograničena je samo na institucije koje su dobile odobrenje za rad.** Zakonom je utvrđen sveobuhvatan niz kriterija za izdavanje odobrenja za rad banaka, zajedno sa značajnim promjenama u vlasništvu i većim ulaganjima. Ovi kriteriji uključuju testove "prikkladnosti i primjerenosti" za dioničare i članove višeg rukovodstva, kao i strategiju, poslovne planove i unutarnje kontrole organizacije.

Bonitetna regulativa i zahtjevi, ON 6-17

70. **Postoji općenito zadovoljavajući režim za nadzor rizika u bankama, koji obuhvaća sva glavna pitanja, kao što su kreditni i tržišni rizik, rizik likvidnosti, operativni i kamatni rizik.** Režim stope adekvatnosti kapitala (CAR) u potpunosti je usklađen s Baselom I, ali HNB treba provjeriti da nuspojave nebonitetnih mjera ne umanje

osjetljivost CAR-a na rizik. Utvrđivanje djelotvornosti upravljanja rizikom i nadzora od strane uprave, te procjenjivanje iznosa rizika kojemu je institucija izložena sastavni su dio HNB-ovog kontinuiranog neizravnog i izravnog nadzora. Međutim, postoji potreba da se dodatno unaprijede elementi supervizorskog pristupa i kvalitativne procjene rizika koji se odnose na buduća razdoblja.

Zloraba financijskih usluga, ON 18

71. **Hrvatski pravni sustav koji se odnosi na rješavanje zlorabe financijskih usluga obuhvaća sve osnovne elemente koji su potrebni.** Postoje pravila "upoznaj svog klijenta", a unutar MF-a je osnovana financijsko-obavještajna jedinica kojoj se prijavljuju sve transakcije iznad određenog iznosa te sve sumnjive transakcije. HNB prati djelotvornost ovih aranžmana u sklopu obavljanja poslova izravnog nadzora.

Metode stalne supervizije, ON 19-25

72. **HNB obavlja i neizravni nadzor analizom financijskih i drugih izvješća i izravne kontrole u sklopu svojeg supervizorskog pristupa, te prima sveobuhvatni niz regulatornih izvješća.** Djelotvornim mjerama za poboljšanje kvalitete kontrola HNB je stekao dovoljno spoznaja o rizičnim profilima banaka što je omogućilo da se kontrole koje su obuhvaćale cjelokupno poslovanje zamijene ciljanim kontrolama. HNB ima proces dodjele rejtinga za cjelokupno stanje banaka koji služi kao neformalni pokretač supervizorskog ciklusa. Prema nalogu HNB-a, banke moraju dostavljati financijska izvješća i na pojedinačnoj i na konsolidiranoj osnovi koja su revidirana u skladu s međunarodnim standardima. HNB ima na raspolaganju čitav niz mjera za poboljšanje stanja u slučaju da banka ne poštuje bonitetne zahtjeve ili ako su ugrožene njezina sigurnost i zdravlje. Razmjena informacija i prekogranična suradnja s drugim relevantnim supervizorima (matičnih država) su uspostavljene za stalnu superviziju, a u budućnosti će vjerojatno postati još intenzivnije. Supervizorski pristup mogao bi se dodatno ojačati tako da se veća pozornost posveti grupnim rizicima unutar grupa banaka i suradnji s HANFA-om.

Tablica 10. Sažeti prikaz usklađenosti s Baselskim osnovnim načelima – ROSC

Osnovno načelo	Komentari
1. Ciljevi, neovisnost, ovlasti, transparentnost i suradnja	
1.1. Odgovornosti i ciljevi	
1.2. Neovisnost, odgovornost i transparentnost	<p>Činjenica da su osobe neposredno podređene guverneru (zamjenik guvernera i viceguverneri) prije imenovane na preporuku guvernera mogla je guverneru naizgled dati neprimjeren utjecaj na rukovodstvo HNB-a, ali nema dokaza da se to u praksi događalo. Nadalje, nedavnim izmjenama Zakona o HNB-u (ZHNB) ova je procedura izmijenjena tako da se zamjenik guvernera i viceguverneri više ne imenuju na preporuku guvernera već na preporuku posebnog saborskog odbora.</p> <p>Transparentnost operativne neovisnosti sektora zaduženog za nadzor pod utjecajem je činjenice da se praćenje provedbe kreditnih mjera odvija u organizacijskoj jedinici unutar tog sektora.</p> <p>Poglavlje u Godišnjem izvješću HNB-a o supervizorskim aktivnostima (bez spominjanja povjerljivih pitanja) bilo bi dobrodošlo, kao i aktivniji pristup prema tiskanim medijima. To bi se moglo urediti tako da se u zakonu navedu eksplicitni ciljevi supervizije. Mogućnost da se to ostvari daje sadašnji rad na daljnjem unaprjeđenju zakona.</p>
1.3. Pravni okvir	<p>Kako bi se izbjegla svaka sumnja, bilo bi najbolje da se članak 25. ZHNB-a eksplicitno poziva na Zakon o bankama (ZOB). Nadalje, članak 5. ZOB-a navodi da bankovne usluge smiju pružati samo osobe koje su od HNB-a dobile odobrenje za rad, "osim ako nije drukčije određeno drugim zakonom." Ovime se ostavlja prostor za moguće zabune. Zakonom je potrebno jasno odrediti na koje se druge zakone ova odredba odnosi (npr. zakon o stambenim štedionicama, kreditnim unijama i štedno-kreditnim-zadugama) i eksplicitno odrediti da ne mogu postojati drugi zakoni relevantni za bankovne usluge (po pretpostavci misije, to i jest slučaj u praksi). (Valja zamijetiti da novi Zakon o kreditnim institucijama ne sadrži odredbu o "odobrenju na osnovi drugog zakona" u odredbama koje propisuju pružanje bankovnih usluga, ali taj zakon još nije stupio na snagu, a ovaj se pregled zasniva na postojećem zakonu).</p>
1.4. Zakonske ovlasti	
1.5. Pravna zaštita	Odgovarajuća pravna zaštita treba obuhvaćati i HNB.
1.6. Suradnja	
2. Dopuštene aktivnosti	
3. Kriteriji za izdavanje odobrenja za rad	<p>HNB već godinama nije izdao odobrenje za rad novoj banci te zaposlenicima nedostaje praktičnog iskustva. Prijenos odgovornosti za praćenje tržišnog natjecanja u industriji na nekog drugog je dobrodošlo budući da je za to pitanje nadležno tijelo za zaštitu tržišnog natjecanja, a ne supervizori banaka. Bilo bi primjereno da postoji eksplicitni intenzivniji supervizorski režim u početnom razdoblju poslovanja nove banke, uključujući i u situacijama spajanja banaka.</p>
4. Prijenos značajnog vlasničkog udjela	<p>ZOB propisuje režim prijenosa značajnog vlasničkog udjela koji je načelno u skladu s međunarodnim standardima. On omogućava HNB-u da oduzme glasačka prava dioničarima koji bi mogli imati neprimjeren utjecaj na upravljanje bankom. Međutim, značajni vlasnički udjel, kako je definiran u ZOB-u, ne sadrži eksplicitne odredbe o vršenju kontrole i ZOB ne propisuje test primjerenosti.</p>
5. Velike akvizicije	<p>Zakoni i propisi u pogledu velikih akvizicija u skladu su s međunarodnim standardima i HNB-u daju dovoljno ovlasti za postupanje s rizicima koji proizlaze iz ulaganja u druge financijske i nefinancijske institucije.</p>
6. Adekvatnost kapitala	<p>Bonitetni režim stope adekvatnosti kapitala (CAR) u potpunosti je prihvatljiv i s obzirom na svoju strukturu i s obzirom na HNB-ove aranžmane praćenja, premda bi banke trebale usvojiti pristup upravljanja adekvatnošću kapitala koji bi obuhvaćao buduća razdoblja. Iako nije eksplicitno napisano u zakonu, banke su obvezne održavati propisani CAR u svakom trenutku (u budućnosti će na to biti eksplicitno obvezane prema nacrtu Zakona o kreditnim institucijama).</p>
7. Proces upravljanja rizikom	<p>HNB je odlučan i kreće se prema tome da u superviziji bude usredotočen na rizike. Iako se i dalje u značajnoj mjeri oslanja na adekvatnost kapitala, poštivanje pravila, klasifikaciju rizika i tehnike umanjavanja rizika, na putu napretka prema superviziji zasnovanoj na rizicima, očekuje se da će HNB dalje napredovati prema elementima supervizorskog pristupa koji obuhvaćaju buduća razdoblja i koji uzimaju u obzir opseg u kojemu politike i postupci banke vode k većem ili manjem riziku.</p>

Osnovno načelo	Komentari
8. Kreditni rizik	Procjena kreditnog rizika i upravljanje kreditnim rizikom su među najvažnijim, ako ne i najvažniji predmet HNB-ova zanimanja prilikom obavljanja supervizije. Bilo bi poželjno da se HNB sve više usmjerava na poboljšanje kvalitete upravljanja rizikom banaka za rizike koje one preuzimaju, a u cilju potpune provedbe pristupa koji je usmjeren na buduća razdoblja. Stoga se preporučuje da se još veći naglasak stavi na utvrđivanje slabosti u upravljanju rizikom kod pojedinih banaka, da se procijeni potencijalni učinak ovih slabosti na rizični profil pojedine banke i da se supervizorska pitanja koja se odnose na upravljanje rizikom rješavaju na osnovi pojedinog slučaja odnosno pojedine banke.
9. Problematična imovina, rezervacije i rezerve	
10. Ograničenja velikih izloženosti	ZOB, koji je načelno u skladu s najboljim međunarodnim praksama, propisuje ograničenja za velike izloženosti, te upravljanje tim izloženostima i izvješćivanje o njima. Neizravnim nadzorom i izravnim kontrolama utvrđuje se poštuje li banka ova ograničenja. Kako bi se dodatno naglasili potencijalni rizici koji proizlaze iz velikih izloženosti, potrebno je zahtijevati da kod odlučivanja o velikim izloženostima sudjeluju svi (izvršni) članovi nadzornog odbora ili čak da se takve odluke donose jednoglasno.
11. Izloženost prema povezanim stranama	Okvir kojim se sprječavaju zloraba i potencijalni sukobi interesa koji proizlaze iz izloženosti prema povezanim stranama, a koji je propisan ZOB-om, nije u potpunosti dostatan. Iako su stručnjaci HNB-a tvrdili da nepostojanje pojma vršenja kontrole nije bitno, potrebna pravna sigurnost bi se postigla uključivanjem ovog pojma u definiciju "osoba u posebnom odnosu s bankom". Nadalje, sudjelovanje svih (izvršnih) članova nadzornog odbora ili čak jednoglasno donošenje odluka trebali bi biti obvezni kod odlučivanja o preuzimanju takvih izloženosti. Također bi trebalo izričito odrediti da izvršni članovi nadzornog odbora kod kojih postoji potencijalni sukob interesa budu isključeni iz procesa odlučivanja.
12. Rizik države i rizik transfera	Uzimajući u obzir ograničeni značaj rizika države i rizika transfera za Hrvatsku te podrobniju analizu koja se obavlja tijekom neizravnog nadzora i izravnih kontrola, nepostojanje specifičnog pravnog okvira ne ograničava kapacitet HNB-a da procjenjuje ove rizike i kvalitetu upravljanja ovim rizicima u banci.
13. Tržišni rizici	Zakoni i propisi daju dovoljno ovlasti HNB-u da procijeni tržišne rizike kojima su banke izložene, te kvalitetu i djelotvornost upravljanja tržišnim rizicima. Definicija u ZOB-u prema kojoj tržišni rizik obuhvaća kamatni rizik, devizni rizik i druge rizike primjereno odražava relativnu važnost ovih rizika. Njihova općenita važnost za hrvatsko tržište trenutačno je ograničena.
14. Rizik likvidnosti	Postojeći pravni okvir daje HNB-u potrebne ovlasti da analizom izvješća banaka u sklopu neizravnog nadzora i izravnim kontrolama procijeni rizike financiranja kojima su banke izložene i provjeri djelotvornost upravljanja (rizikom) likvidnosti u bankama. Međutim, HNB treba pažljivo pratiti donose li banke svoje politike i postupke upravljanja likvidnošću u skladu s promjenama u strukturi svojeg financiranja. Nepostojanje izvješća koja se odnose na pojedine valute je od manjeg značaja jer su te valute (uglavnom euro, švicarski franak, američki dolar) u potpunosti zamjenjive, a devizna sredstva osiguravaju strane matične banke. Nadalje, zasebna minimalna obvezna pričuva koja se odnosi na devizna sredstva osigurava dodatnu zaštitu od rizika.
15. Operativni rizik	ZOB i podzakonski propisi daju HNB-u dovoljno ovlasti da procijeni kvalitetu upravljanja operativnim rizikom u bankama, a to se uglavnom obavlja prilikom izravnih kontrola.
16. Kamatni rizik u knjizi banke	Iako ne postoje specifičan pravni okvir i supervizorske smjernice za upravljanje kamatnim rizikom u knjizi banke, analiza informacija iz izvješća banaka i izravnih kontrola koja se obavlja u sklopu neizravnog nadzora daje HNB-u dovoljno informacija da prati kamatni rizik u knjizi banke, a to je područje pokriveno i tijekom obavljanja izravnih kontrola. Ipak, radi bolje procjene rizika koji proizlaze iz rasta kamatnih stopa, i banke i HNB bi trebali redovno procjenjivati njihov potencijalni učinak na ekonomsku vrijednost i dobit. To će biti učinjeno nakon primjene novog Zakona o kreditnim institucijama.
17. Unutarnja kontrola i revizija	HNB-ovo preispitivanje rada unutarnje revizije otkrilo je da unutarnjoj reviziji u nekim manjim bankama nedostaju vještine za adekvatno revidiranje informacijskih sustava te da je rad unutarnje revizije općenito više usmjeren na poštivanje propisa i pravila, a manje na rizike.
18. Zloraba financijskih usluga	Procjenu hrvatskog režima borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma obavio je MoneyVal u rujnu 2006. MoneyVal treba usvojiti izvješće o rezultatima te procjene na svojoj plenarnoj sjednici u travnju 2008.

Osnovno načelo	Komentari
19. Supervizorski pristup	Pristup, koji je u osnovi zdrav, mogao bi se dodatno poboljšati pojačanim radom na donošenju eksplicitne prosudbe o tome je li upravljanje rizikom banke općenito zadovoljavajuće, ovisno o rizicima koje preuzima, te pojačanim radom na procjenama rizika koje se odnose na buduća razdoblja ovisno o kretanjima tih rizika. Zasebno bi trebalo razmotriti poslovni rizik i rizik koncentracije. Supervizorski bi se pristup mogao poboljšati i tako da se veća pozornost posveti grupnim rizicima unutar grupe banaka koji će vjerojatno rasti zajedno s daljnjim razvojem njihovih nebankarskih aktivnosti. Međusektorske izloženosti riziku i vlasničke veze zahtijevaju daljnje jačanje suradnje između HNB-a i HANFA-e te jasnije definiranje njihovih uloga.
20. Supervizorske tehnike	Osnovna struktura supervizije na dnevnoj osnovi jest zadovoljavajuća, ali postoji niz načina na koje bi se sadašnji aranžmani mogli dodatno poboljšati. Pitanja koja bi bilo dobro uzeti u obzir su: (i) osiguranje da se redovno obavlja potpuna procjena rizika. Trenutačno se procjena kapitala, kvalitete aktive, zarade i likvidnosti (CAEL) obavlja neizravnim nadzorom na tromjesečnoj osnovi, a drugi elementi adekvatnosti kapitala, kvalitete aktive, stabilnosti uprave, zarade i profitabilnosti, likvidnosti i osjetljivosti na tržišni rizik (CAMELS) se uzimaju u obzir samo tijekom izravne kontrole kad se razmatraju ovi pojedini elementi. S obzirom na to da prevladavaju ciljane izravne kontrole, može se dogoditi da prođe dosta vremena između pojedinih procjena stabilnosti uprave – "M" (koja je apsolutno ključni element). Primjerice, ako je banka na dvogodišnjem ciklusu izravnih kontrola, a kreditni se rizik razmatra tijekom jedne kontrole, dok se tržišni rizik razmatra tijekom druge kontrole, potpuna procjena rizika uprave i unutarnjih kontrola ne obavlja se najmanje šest godina. Uz izuzetak slučajeva kad se obavlja potpuni nadzor unutarnjih kontrola, u svim drugim slučajevima obavlja se samo djelomično neformalno preispitivanje sposobnosti uprave. Nadalje, u tom se kontekstu valja prisjetiti da je CAMEL samo alat kojim se ocjenjuje procjena rizika, a ne sredstvo kojim se utvrđuju specifični rizici. Osim toga, CAMEL je okrenut prema prošlim događajima, a potpuna procjena rizika treba biti okrenuta budućnosti prema kojoj se banka kreće; (ii) potpuna integracija procjene rizika u supervizorske aranžmane. Čini se da je, kad se obavlja, procjena elemenata CAMELS-a prilično neformalna, te nije jasno kako se ona uključuje u pristup zasnovan na rizicima. Čini se da je ona više usredotočena na specifične rizike koji su već identificirani. U tome nema ničeg lošeg, naprotiv, ali ako se želi odrediti alat za procjenu rizika onda ga se treba i upotrebljavati. Dva očigledna načina na koje se CAMELS (ili bilo koji drugi alat za procjenu rizika) može upotrebljavati jest da se pomoću njega određuje učestalost izravnih kontrola (uključujući učestalost sveobuhvatnog pregleda odnosno pregleda internih sustava) i da se provjerava jesu li banke sa sličnim rizičnim profilima podvrgnute nadzoru sličnog intenziteta. Osim toga je potrebno redovno obavljati potpunu CAMELS procjenu; (iii) jasnije određivanje trajanja supervizorskog ciklusa, tj. razdoblja između potpunih procjena rizika, koje treba varirati ovisno o rizicima; (iv) održavanje redovnih sastanaka o bonitetnim pitanjima (kako je prethodno opisano) s tijelima banke (upravom i nadzornim odborom). Koliko bi se često ovi sastanci trebali održavati ovisi o rizicima same institucije i o vjerojatnosti da će doći do promjena (novi dioničari, uprava, proizvod).
21. Izvješćivanje supervizora	Važno je da HNB svoju analizu prošlih rizika, iskazanu brojčanim pokazateljima, dopuni procjenom koja obuhvaća buduća razdoblja (npr. ekstrapolacijom sadašnjih trendova koji bi mogli dovesti do problema i/ili redovnim testiranjem na stres brojčanih pokazatelja). Možda bi bilo dobro razmotriti ideju da se banke raspodijele u grupe koje su usporedive s obzirom na značajke zasnovane na riziku.
22. Računovodstvo i objavljivanje	HNB treba razmotriti koristi od održavanja trilateralnih sastanaka s bankom i vanjskim revizorom. Na tim bi se sastancima moglo razgovarati o svim pitanjima koja proizlaze iz vanjske revizije profitabilnosti banke i o revizorskim stajalištima o unutarnjim kontrolama banke. Ako već nije, HNB bi trebao poduzeti odgovarajuće korake prema bankama koje nisu objavile svoja financijska izvješća za 2006. u propisanom roku.
23. Ovlasti supervizora da nalože korektivne mjere i mjere za poboljšanje stanja u banci	HNB ima sve ovlasti koje su mu potrebne da poduzme mjere protiv banaka koje krše propise ili imaju poteškoće. Na raspolaganju ima čitav niz mjera: od novčanih kazni, preko ograničenja poslovanja, prisilne promjene u upravi, do likvidacije/stečaja te oduzimanja odobrenja za rad. Ne postoji formalni režim "neposrednih korektivnih mjera" koji HNB obvezuje da poduzme mjere u određenim definiranim okolnostima i nema očiglednog razloga da se takav režim nametne, posebice s obzirom na vlasničku strukturu bankarske industrije. Ipak, bilo bi dobro da postoje određene smjernice o tome kada bi bilo korisno poduzeti neke mjere predostrožnosti. Također bi moglo biti korisno unaprijed planirati što bi trebalo učiniti u slučaju krize, posebice krize koja bi pogodila samo Hrvatsku (u čijem bi rješavanju strani supervizori/matične banke mogli biti manje voljni sudjelovati).

Osnovno načelo	Komentari
24. Konsolidirana supervizija	ZOB-om i podzakonskim propisima stvoren je dostatan pravni okvir koji ovlašćuje HNB da obavlja superviziju na konsolidiranoj osnovi. Njime su dovoljno pokrivena i domaće i strane banke kćeri. Superviziju na konsolidiranoj osnovi olakšava nedostatak kompleksnosti postojećih grupa, a HNB je prilagodio svoj neizravni i izravni nadzor tako da još pozornije prati rizike koji bi mogli proizaći iz pojačanih aktivnosti banaka kćeri onih banaka koje su subjekti nadzora. Međutim, preporučuje se da se, po potrebi, u pojedinim slučajevima poveća učestalost konsolidiranih bonitetnih izvješća. Osim toga, bilo bi korisno dodatno prilagoditi razmjenu informacija i suradnju s HANFA-om na osnovi pojedine grupe banaka kako bi se došlo do boljih spoznaja o potencijalnom učinku rizika koje preuzimaju nebankarska društva kćeri na rizični profil podređene banke/grupe banaka.
25. Odnos između supervizora matične države i supervizora države domaćina	Pravni okvir uspostavljen ZOB-om omogućuje HNB-u da razmjenjuje informacije i surađuje sa stranim supervizorima. Nadalje, potpisani su memorandumi o razumijevanju sa svim relevantnim supervizorima, a supervizorska suradnja sastavni je dio HNB-ovog neizravnog i izravnog nadzora. Iako Hrvatska još nije država članica EU, HNB je ostvario korist od pojačane suradnje s europskim supervizorskim tijelima. Daljnji napredak u ovom procesu od posebne je važnosti za HNB kao supervizora države domaćina bankarskog tržišta kojim dominiraju strane banke, a primjena Basela II vjerojatno će intenzivirati trend pojačane suradnje.

Preporučeni plan aktivnosti i odgovor nadležnih tijela

Preporučeni plan aktivnosti

73. U Tablici 11. navedeni su predloženi koraci za poboljšanje usklađenosti i preporuke za područja u kojima su utvrđeni nedostaci.

Odgovor nadležnih tijela na procjenu

74. Hrvatska nadležna tijela načelno su se složila s procjenom BON-a. Dala su niz tehničkih prijedloga i činjeničnih ispravaka na nacrt procjene, većina kojih je i usvojena. Osim toga, nadležna tijela su primijetila da se radi na rješavanju nekih postojećih nedostataka u supervizorskom režimu (npr. napravljen je nacrt smjernica o različitim bankarskim rizicima i očekuje se da će one uskoro biti objavljene).

Tablica 11. Preporučeni plan aktivnosti za poboljšanje usklađenosti s Baselskim osnovnim načelima

Referentno načelo	Preporučena aktivnost
1. (2). Neovisnost, odgovornost i transparentnost	Neovisnost supervizije unutar HNB-a, a posebice odgovornost za praćenje nebonitetnih pitanja, treba biti više transparentna. Treba razmotriti povećanje opsega informacija koje se objavljuju; uvođenje poglavlja o superviziji u Godišnjem izvješću HNB-a, povezanog s eksplicitnim ciljevima supervizije navedenim u zakonu; te usvajanje aktivnijeg pristupa prema tiskanim medijima.
1. (3). Pravni okvir	Članak 25. ZHNB-a treba se eksplicitno pozivati na ZOB.
1. (5). Pravna zaštita	Članak 5. ZOB-a navodi da bankovne usluge smiju pružati samo osobe koje su od HNB-a dobile odobrenje za rad, "osim ako nije drukčije određeno drugim zakonom" (na tome se trenutačno radi). HNB treba imati zakonski imunitet od pokretanja sudskih parnica za supervizorske postupke poduzete u dobroj vjeri.
4. Prijenos značajnog vlasničkog udjela	Režim prijenosa značajnog vlasničkog udjela treba proširiti tako da obuhvaća osobe koje vrše ili bi mogle vršiti kontrolu. Treba uvesti test primjerenosti.
6. Adekvatnost kapitala	HNB treba nastaviti s primjenom pristupa upravljanja adekvatnošću kapitala koji bi obuhvaćao buduća razdoblja. Potrebno je pažljivo pratiti potencijalne nuspojave koje bi mogle umanjiti osjetljivost CAR režima na rizike.
7., 8., 14. Proces upravljanja rizikom, kreditni rizik i rizik likvidnosti	HNB treba nastaviti premještati središte supervizorskog pristupa s adekvatnosti kapitala, poštivanja pravila i klasifikacije rizika na elemente supervizorskog pristupa koji obuhvaćaju buduća razdoblja, posebice na procjenu opsega u kojemu trenutačne politike i postupci banke vode k većem ili manjem riziku. U tromjesečna izvješća koja se pripremaju u sklopu neizravnog nadzora pojedinih banaka treba uvesti eksplicitne kvalitativne procjene rizika kojima je banka izložena te kvalitete upravljanja rizikom. One trebaju postati ključni element preispitivanja i procjene rizika koje provodi HNB, a veći naglasak treba staviti na utvrđivanje slabosti u upravljanju rizikom kod pojedinih banaka kako bi se procijenio potencijalni učinak ovih slabosti na rizični profil pojedine banke. HNB također treba pažljivo pratiti donose li banke svoje politike i postupke upravljanja likvidnošću u skladu s promjenama u strukturi svojeg financiranja.
11. Izloženost prema povezanim stranama	Potrebno je eksplicitno odrediti da se članovi nadzornog odbora kod kojih postoji potencijalni sukob interesa moraju isključiti iz procesa odlučivanja.
19., 24. Supervizorski pristup i konsolidirana supervizija	Kao supervizor zadužen za konsolidiranu superviziju i <i>de facto</i> "vodeći supervizor" financijskih konglomerata, HNB bi trebao osigurati da se grupni rizici eksplicitno utvrđuju i djelotvorno nadziru, te da HNB i HANFA imaju učinkovite i djelotvorne aranžmane suradnje i koordinacije kako bi se poboljšale spoznaje o rizicima koje bankarski i nebankarski poslovi predstavljaju za institucije pod njihovim nadzorom. Učestalost konsolidiranih bonitetnih izvješća treba povećati po potrebi, a suradnju s HANFA-om dodatno prilagoditi na osnovi pojedine grupe banaka ovisno o rizicima u grupi koji bi mogli utjecati na grupu banaka.
20. Supervizorske tehnike	HNB treba osigurati da se redovno obavlja potpuna procjena rizika i da je ona u potpunosti integrirana u supervizorski pristup. Treba jasnije definirati trajanje supervizorskog ciklusa za svaku banku, koje treba ovisiti o stupnju procijenjenog rizika, te redovno održavati sastanke o bonitetnim pitanjima s članovima višeg rukovodstva/nadzornog odbora svih banaka.
23. Ovlasti supervizora da nalože korektivne mjere i mjere za poboljšanje stanja u banci	Treba odrediti smjernice o tome kad bi bilo korisno poduzeti neke supervizorske mjere predostrožnosti, te unaprijed planirati što bi trebalo učiniti u slučaju krize.